

Ap.t. 4:32

CONCORDIA

2/2024

Bartholomä Escherichin *Muillo: Kristus parantaa havaantuneen miehen Betesdaan lammitella* (1667–1670)

LUOTETTAVASTI JA LUOTTAVAISESTI LUTERILAINEN 3

Juuso Mäkinen

Hannu Lehtonen – **Pääkirjoitus** 2 Ilpo Sinkko – **Luterilainen ortodoksia ja piispa Johannes Gezelius vanhempi** 8

Tom G. A. Hardt – **Vanhurskauttaminen ja pääsiäinen** 13 Sakari Korpinen – **Tunnustuksessa pysyen. "Sanan varassa tuulta päin"** 19

Juha Huotari & Jukka Huotari – **Muut joukkiot ja lahkot, jotka eivät ole milloinkaan yhtyneet Augsburgin tunnustukseen** 24

Mika Rantanen – **Meillä on lunastus** 40 Seth Erlandsson – **Israel ja juutalaisten paluu meidän ajassamme** 41

Martti Luther – **Pyhä Henki kirkastaa Jeesuksen** 43 Franz Pieper – **Joka rakastaa Kristusta, rakastaa myös Hänen sanaansa** 44

CONCORDIA

PÄÄKIRJOITUS * HANNU LEHTONEN

Martti Lutherin asema luterilaisuudessa on ymmärrettävästi erittäin keskeinen. Miten Luther itse ja miten muut luterilaiset näkivät hänet?

Luther korostaa kirjoituksissaan sitä, että hän on pyhän Raamatun tohtori. Tämä oli hänen valtakirjansa opettaa ihmisille Jumalan sanaa. Tämä asia tulee esille monissa hänen teksteissään. Hän sai tämän kutsumuksen jo luostariaikanaan. Ihmeellisesti Jumala johti häntä.

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa Lutheria kutsutaan tunnustuksemme suurimmaksi opettajaksi. Luther ei ole kirjoittanut kaikkia luterilaisen kirkon tunnustuskirjoja. Hänen kirjoittamiaan ovat *Vähä ja Iso katekismus* sekä *Schmalkaldenin opinkohdat*. Lisäksi hän täysin allekirjoitti muuttamattoman *Augsburgin tunnustuksen*, päätunnustuksemme, omana uskontunnustuksestaan. *Yksimielisyyden ohje* seuraa Lutherin opetusta ja juuri siellä Lutheria kutsutaan tunnustuksemme tärkeimmäksi opettajaksi. Varhaiset luterilaiset antoivat erittäin suuren arvon Lutherin monille teoksille. Katekismuksista ja Schmalkaldenin opinkohdista tuli osa luterilaisen kirkon tunnustuskirjoja.

Ilmestyskirjassa (14:6) kerrotaan keskitaivaalla lentävästä enkelistä, jolla oli julistettavana iankaikkinen evankeliumi. Varhaiset luterilaiset ovat nähneet tämän toteutuneen Lutherissa. Hänen kauttaan Herra on palauttanut puhtaan vanhurskauttamisopin kirkkoonsa.

Toissa vuonna julkaisemassamme Jacob Preusin teoksessa *Toinen Martti*, on mielenkiintoinen kohta Martin Chemnitzin ajan Braunschweigista, jossa tämä merkittävä mies toimi pitkään. Hän mainitsee esimerkkinä Chemnitzin teoksen *De duabus naturis in Christo* (erittäin merkittävä teos kristologiasta eli opista Kristuksesta!), jossa on paljon lainauksia kirkkoisiltä ja sen lisäksi myöhemmiltä opettajilta ja lopuksi Lutherilta. Preus mainitsee myös, että tämän mukaisesti eräässä Braunschweigin alueen kirkossa oli monia kuvia kirkkoisista ja lopuksi myös Lutherista. Nämä molemmat esimerkit kertovat samasta asiasta: Chemnitzin aikaan Lutheria pidettiin viimeisenä kirkkoisänä.

LUOTETTAVASTI JA LUOTTAVAISESTI LUTERILAINEN

Juuso Mäkinen, pastori, Järvenpää

Viimeisten vuosien aikana olemme nähneet tunnustuksellisissa luterilaisissa piireissä yllättäviä luopumisia. Useampi pastori ja joitain maallikoitakin on siirtynyt eri luterilaisista tunnustuskirkoista ja -liikkeistä muihin kirkkokuntiin, erityisesti ortodoksiseen kirkkoon. Syitä lähtöön on varmasti monia. Niitä voi tarkastella monella eri tasolla, esimerkiksi hengellisesti, kirkkokunnan tasolla tai lähteneen yksilön näkökulmasta. Kaikki tasot paljastavat jotain tärkeää. Hengellisesti Jumala ja Hänen ihana evankeliumin oppinsa ja Saatana ihmisoppeineen kilpailevat aina elintilasta kirkossa ja sydämissä. Kirkkokunnan tasolla voidaan miettiä työntäviä tekijöitä tunnustusluterilaisissa kirkoissa ja vetäviä tekijöitä ortodoksisessa kirkossa. Molempia varmaan löytyy. Yksilön tasolla voitaisiin tarkastella hänen elämänhistoriaansa ja luonnettaan ja miettiä, miten se mahdollisesti vaikutti kirkkokunnan vaihdokseen.

En aio analysoida kenenkään yksittäisen lähtijän motiiveja enkä pelkistää lähdön syitä yhteen tekijään. Kun useammat lähtijät ovat kuitenkin lausuneet lähtönsä syistä jotain julkisuudessa, huomioni on kiinnittynyt yhteen toistuvaan piirteeseen. Lähtijät ovat kokeneet, että heidän selästään on nostettu taakka. Ortodokseina hei-

dän ei tarvitse enää kannatella kirkkoa, oppia ja kirkon elämää itse, vaan kirkko, kirkon oppi ja kirkon elämä kannattelevatkin heitä.

Uskon, että mainittu kokemus on vapauttava. Samalla uskon, että jos olisin ennen kirkkokunnan vaihdosta kysynyt lähtijöiltä, kuka kannattelee ketä, he kirkkoa vai kirkko heitä, he olisivat ilman muuta vastanneet jälkimmäisen olevan totta. Jostain syystä he eivät kuitenkaan kokeneet niin. Jos jollakulla olisi tarve ulkoistaa kaikki ongelmat, hän varmaan syyttäisi tästäkin lähtijöitä. Ajattelen kuitenkin, ettei se ole reilua eikä realistista, sillä tässä kokemuksessa vaikuttaa olevan kyse yksittäisiä ihmisiä laajemmasta ilmiöstä. Siksi meidän, jotka tahdomme pysyä luterilaisessa tunnustuksessa hautaan ja viimeiselle tuomiolle saakka, olisi hyvä kysyä, voimmeko oppia jotain lähtijöiltä. Osoittautukoon tässäkin todeksi, että ”kaikki yhdessä vaikuttaa niiden parhaaksi, jotka Jumalaa rakastavat, niiden, jotka hänen aivoituksensa mukaan ovat kutsutut” (Room. 8:28)! Kuinka osaisimme elää luterilaisina paitsi luotettavasti myös luottavaisesti? Jälkimmäinen eli luottavaisuus näyttää jääneen joiltain tunnustuksellisilta veljiltämme katveeseen. ”Näin ei saa olla, veljeni.” (Jaak. 3:10)

Armon evankeliumi luo pohjan luottamukselle

Alkuun totean, että luterilainen tunnustus ja sille pohjautuva kirkon elämä antaa parhaat eväät luottavaisuuteen. Onhan uskonoppimme alusta loppuun rakennettu Jumalan Sanan varaan. Näin se on kaikessa luotettavaa.

Luterilainen oppi panee pelastuksessa kaiken painon Kristuksen Jeesuksen ja Hänen työnsä ja armonsa varaan. Pelastus on ikuisuudesta asti Jumalan lahja. **”Hän on ennen maailman perustamista Kristuksessa valinnut meidät olemaan pyhät ja nuhteettomat Hänen edessään, rakaudessa edeltäpäin määräten meidät lapseuteen, hänen yhteyteensä Jeesuksen Kristuksen kautta.”** (Ef. 1:4–5) Jumala oli Kristuksessa ja sovitti maailman itsensä kanssa eikä lue maailmalle sen syntejä. Sovituksen sanalla Hän tarjoaa ja lahjoittaa tämän armon meille ja vaikuttaa meissä uskon luottamuksen Jeesukseen, niin että meistä tulee Hänessä uusia luomuksia (2. Kor. 5:17–21). Tämä usko on nimenomaan luottamusta, luotavaista turvautumista Herraan Jeesukseen. Hän myös lupaa pitää meidät vahvana sanassaan ja uskossa loppuun asti, kunnes pääsemme tästä murheen laaksosta taivaaseen, ruumiin ylösnousemukseen ja uusiin tilaisiin ja uuteen maahan, joissa vanhurskaus asuu.

Kuinka turvallista onkaan olla luterilainen, kun sen oikein sisäistää! Tekojen oppi, jota muut tunnustuskunnat enemmän tai vähemmän sotke-

vat armon opin sekaan, aiheuttaa epävarmuutta ja ahdistusta pelastuksesta. Mutta armo vahvistaa sydäntä (Hepr. 13:9).

Koko oppi on tärkeä, mutta kaikki ei ole opillista

Useampia lähtijöitä vaikuttaa yhdistäneen voimakas, korostunut opillisuus. Eikä voimakkaassa opillisuudessa ole itsessään mitään väärää, päin vastoin! Oikea oppi on kirkon elämä, koska on kyse *evankeliumin* opista, siis Kristuksesta ja Hänen ilosanomastaan. Tässä mielessä oppi on elämä, koska Kristus on elämä. Yleisesti ottaen aikamme ongelma ei ole liika vaan liian vähäinen opillisuus.

Kirkossa ja elämässä on kuitenkin muutakin kuin oppi. Koko oppi on tärkeä, mutta kaikki ei ole opillista. Varsinkin omantunnontarkalla pastorilla tai seurakuntalaisella on vaarana ajautua ylikorostuneeseen opillisuuteen. Tulee paine, että minun tai meidän on tiedettävä vastaus jokaiseen maailman asiaan. Jos sitä ei löydy Raamatusta ja Tunnustuskirjoista, se täytyy etsiä myöhemmästä luterilaisesta traditiosta tai lukea sisään oppimme lähteisiin. Taustalla voi olla psyykkinen vaikeus sietää epätietoisuutta tai ristiriitaa. Paperilla ja lauseiden tasolla evankeliumi voi olla puhdasta, mutta kehossaan ja mielessään ihmiset voivat samalla olla ahdistuneita. Näin tunnelma voi vääristyä ahtaaksi ja lakihenkiseksi, ei opin vuoksi, vaan koska oppi ei ole ”tullut lihaksi” opettajien ja opetettavien

elämässä. Jos meillä kerran on Kristuksessa lepo, turvallinen luottamus ja yhteys Jumalaan ja toisiimme, eikö sen tulisi näkyä siinä, miten me olemme, elämme ja saarnaamme? Eikö Kristuksen tulisi tälläkin tavalla saada muoto meissä (Gal. 4:19)?

Raamattu ja Tunnustuskirjat antavat vastaukset kaikkeen välttämättömään mutta jättävät myös paljon liikumavaraa. Tunnustuksellisen luterilaisuuden sisälläkin on erilaisia traditioita ja virtauksia. Kaikki traditioerot eivät tarkoita luopumista luterilaisesta tunnustuksellisuudesta. Yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta todella ”riittää” kirkolliseen yhteyteen (Augsburgin tunnustus, V) siinäkin mielessä, että mitään enempää ei tule vaatia, ei itseltään eikä muilta.

Ruumiillinen uskomme

Yksi vastaläke opillista ylivirittyneisyyttä vastaan on, että luterilainen kristillisyys on hyvin ruumiillista – tai näin ainakin tulisi olla. Meillä on kristikunnan piirissä kaikkein voimakkain usko inkarnaatioon. Joka ei sitä muuten usko, lukekoon Yksimielisyyden ohjeen artiklan VIII Kristuksen persoonasta, Todisteiden luettelon sekä Chemnitzin kirjan Kristuksen kahdesta luonnosta ja verratkoon niitä minkä tahansa muun kristillisen suuntauksen opetukseen Herran persoonasta.

Jumalihminen Kristus puhdistaa ja pyhittää meidät käyttäen ruumiillisia ja aineellisia välineitä: ruumiillisesti

puhuttua ja kuultua, ulkoista Jumalan sanaa, aineellista vettä ja aineellista leipää ja viiniä. Luterilaisen kirkon vanha liturginen elämä on ollut hyvin ruumiillista. Siihen on kuulunut monia rukousasentoja, ristinmerkki, seisomista ja polvistumista. Messua on kaunistettu Kristusta julistavalla kirkkotaiteella, johon on kuulunut upea musiikki, kuvataide ja kirkkoarkkitehtuuri. Kaikki tämä suoraan huutaen julistaa, että uskomme ei ole pelkästään kirjoja ja oppineisuutta, vaikka niitäkin tarvitaan. Oppi ilmenee rukouksessa, kirkon rukouselämässä, joka tapahtuu ruumiillisessa todellisuudessa, ajassa ja paikassa.

Uskomme täyttymyskin on ruumiillinen: ruumiin ylösnousemus Kristuksen kanssa. Lutherin oppilas Johann Mathesius (k. 1565) saarnasi voimallisesti ehtoollisen ja ruumiin ylösnousemuksen yhteydestä:

”Totisesti, totisesti, kuinka se, joka vakaasti uskoo, että meidän kurja lihamme ei ainoastaan nouse kuolleista vaan vieläpä aivan Kristuksen ruumiin kaltaisen ja muotoisen totuudessa, kirkkaudessa, ihanuudessa, vanhurskaudessa, viisaudessa ja kuolemattomuudessa, voi kieltää, että Kristus ruokkii ja juottaa ruumistamme lihallaan ja verellään? Joka tämän kieltää ja riistää meiltä tämän autuaan ruoan, ei lopulta voi sydämessään uskoa paljoakaan ylösnousemukseen tai ainakaan meidän lihamme kirkkauteen. Jos tahdomme säilyttää kirkossa opinkohdan ylösnousemuksesta ja tulevan ruumiimme taivaallisesta kirkkaudesta, emme saa riistää itseltäm-

me ehtoollisesta Kristuksen tosi ruumista ja verta. Siksihän Herra Kristus ruokkii meitä omalla ruumiillaan ja verellään, että ei ainoastaan sielumme ja henkemme vaan myös lihamme ja veremme saisivat olla mukana nauttimassa Hänen armoaan, hyvyttään, siunaustaan ja kirkkauttaan iankaikkisesti. Pyhillä isillä on ollut tapana puhua juuri tästä asiasta hyvin kauniisti ja lohdullisesti.”¹

Kirkko on suurempi kuin me

Monilta lähtijöiltä uupui kokemus, että kirkko on suurempi kuin he ja että kirkkoon voi luottaa. Tämä on ymmärrettävää. Elämme nimellisesti luterilaisessa maassa, jossa luterilaisella tunnustuksella ei kuitenkaan käytännössä ole juurikaan painoarvoa kirkkojen elämässä. Me tunnustukselliset luterilaiset olemme pieni vähemmistö, jonka täytyy jatkuvasti perustella oma olemassaolonsa itselleen ja muille. Pienissä tunnustusluterilaisissa seurakunnissa jokaista seurakuntalaista tarvitaan ja jokaisen lähtijän lähtö tuntuu muiden nahoissa. Tällaisessa tilanteessa saattaa inhimillisesti syntyä kokemus, että jos minä ja minun piirini emme nyt tee tätä juttua riittävän toissamme, kaikki romahtaa. Kirkkoon ei ole luottaminen!

Jumalan kiitos emme kannattele kirkkoa, vaan kirkko kannattelee meitä. Sillä kirkkohon on *Kristuksen* kirkko! Emmehän me kannattele Kristusta vaan Hän meitä! Kiitet-

ty olkoon Hän siitä! Onkin tärkeä etsiä, löytää, rakentaa ja elää tervettä seurakuntaelämää luterilaisen tunnustuksen pohjalta. Vain säännöllisessä, raittiissa ja levollisessa seurakuntayhteydessä voi syntyä ja säilyä kokemus, että me emme kannattele kirkkoa vaan kirkko meitä ja että kirkkoon voi yleensä luottaa. Tunnustautuessani Augsburgin tunnustukseen en tunnusta omaa oppiani vaan kirkon oppia. Messussa en keksi omia rukouksiani vaan yhdyin kirkon vuosituhantisiin rukouksiin. Altarin sakramentille en tule vain uskovana yksilönä, vaan tulen Kristuksen pyhässä ruumiissa ja veressä osalliseksi pyhien yhteydestä, joka ulottuu Aadamista patriarkkojen, profeettojen ja apostolien kautta läpi kirkon historian aina kirkkauteen asti.

On tärkeä luoda yhteyksiä myös kansainväliseen tunnustukselliseen luterilaisuuteen. Saamme nostaa katseemme omista pienistä piireistämme ja nähdä, että Kristus ei ole hylännyt luterilaisiaan vaan yhä käyttää heitä ympäri maailmaa antamaan vaiatuille sieluille rauhan verisissä haavoissaan.

Luterilaisuus on oikeaa katolisuutta

Tunnustuksellinen luterilaisuus on maassamme puolustusasemissa. Tämä uhkaa kaventaa teologista horisonttiamme. Uskalletaan lukea vain taatusti oikeaoppisia opettajia, koska pelätään vääriä vaikutteita. Jos

¹ Alkuperäinen käännös opetuksekseni <https://www.luterilainen.net/mina-olen-elaman-leipa/>.

toisuuskoisia opettajia luetaan, se tehdään vain poleemisessa mielessä, jotta osaisimme ampuu heitä mahdollisimman tehokkailla ammuksilla!

1500–1600-luvun luterilaiset isäme eivät toimineet näin. He esimerkiksi lukivat hyvin laajasti kirkkoisia, vaikka eivät suinkaan seuranneet heitä kaikessa, vaikkapa vapaan tahdon teologiassa tai vanhurskauttamisopin epäselvyyksissä. Varhaiset luterilaiset kuitenkin pitivät kirkkoisia ”omina” hengellisinä isinään kaikessa, missä nämä olivat pysyneet Raamatun sallimissa raameissa. Tämä avarakatseisuus antoi huomattavan laajan perspektiivin! Jos ja kun luterilaisuus on oikeaa katolisuutta eli raamatullista, yhteistä kristillistä uskoa, kaikki totuus, joka löytyy luterilaisen tunnustuskunnan ulkopuoleltakin, on meidän. Saamme omaksua sen, käyttää sitä ja iloita siitä! **”Kaikki on teidän, teidän on Paavali ja Apollos ja Keefas, teidän on maailma ja elämä ja kuolema, nykyiset ja tulevaiset, kaikki on teidän. Mutta te olette Kristuksen, ja Kristus on Jumalan.”** (1. Kor. 3:21–23)

Oratio, meditatio, tentatio – terve luterilainen mystiikka

Jotkut entisistä tunnustuksellisista luterilaisista ovat kertoneet löytäneensä ortodoksisesta spiritualiteetistä mystistä syvyyttä, jota he olivat kaivanneet luterilaisuudessa. Tämä on surullista kuulla, koska siinä tapauksessa monet luterilaisuuden aarteet eivät olleet avautuneet edes entisille lute-

rilaisuuden asiantuntijoille. Johann Arndtin (k. 1621) rukous- ja hartauskirjoissa tai Paul Gerhardtin (k. 1676) ja Thomas Kingon (k. 1703) virsissä koko maailma nähdään Jumalan rakauden peilinä, kuvana, joka julistaa Herran hyvyttä luotujaan ja erityisestä uskovaisiaan kohtaan. Kuinka sydämiä sulattavan kauniisti Gerhardt ottaakaan esimerkiksi aurin gonlaskun, tähtien tuikkeen, vaatteiden riisumisen ja ruumiin levon kuvaksi Jeesuksen ihanuudesta, omasta osastamme taivaassa, kuoleman unesta ja lopullisesta lepoon pääsemisestä! Iltavirressä *Nun ruhen alle Wälder* (vahvasti muokattuna virsikirjassa nro 559 Nyt kaikki päättää työnsä) Gerhardt runoilee:

”Aurinko, minne lähdit? / Sut ajoi illan mahdit / edestään pakohon. No mee, aurinko toinen, / tuo Armon-aurinkoinen / mun sydämessäin aina on.

Kun päivä on nyt poissa, / niin loistaa tähtivoissa / tuo taivaankansikin. Noin minäkin saan hohtaa, / kun Herrani mut johtaa / pois murheen maasta taivaisiin.

Ruumiini panee maate, / se riisuu kengät, vaatteet, / kuin kerran elämän. Mä silloin riisun surun, / saan Jeesukselta puvun / tuon kirkkaudesta säihkyvän.

Pää, kädet, jalat lepää, / ne eivät raada enää, / kun päättynyt on työ. Iloitse, sydän, Herra / sun vaivas päättää kerran / ja loppuu synnin orjantyö!” (säkeistöt 2–5, käännös JM)

Arjen sulostuttavaa kaunista, tuonpuoleista, runollista, ruumiillista ja

kuvallista mystiikkaa löytääkseen ei tarvitse lähteä merta edemmäs kalaan!

Luther opetti saksankielisten teostensa esipuheessa, että oikean teologin tekee kolme asiaa: *oratio* eli rukous, *meditatio* eli mietiskely ja *tentatio* eli kiusaus tai koettelemus. Keskeimmäinen näistä, meditaatio, lieenee jäänyt piireissämme katveeseen. Lutherin tarkoittamaan meditaatioon sisältyy Jumalan sanan opiskelu, mutta ei vain tiedollinen sellainen. Jumalan sanaa tulee myös märehtiä, rukoilla, katsella sielun silmin, liikutella sisimmässään, rukoilla läpi, kurot tautua sitä kohti, ottaa sielun jokapäiväiseksi ravinnoksi. Tämä ei ole hurmahenkisten kokemusten etsimistä vaan oikeaa sanan meditoimista, joka nivoutuu yhteen rukouksen kanssa. Kiusausten keskellä se ravitsee ihmeellisesti uskoa Kristukseen, Vaapahtajaan. Hän itse on tuossa mietiskelyssä läsnä, sanassa, jota mietiskelemme, ja sydämessämme, joka tart-

tuu mietiskeltyyn sanaan. Hän itse vaikuttaa Henkensä kautta sydämessämme valoa, toivoa ja elämää. Tällaista mietiskelyä sietäisi opettaa seurakunnissa saarnoissa, katekeesissa ja leireillä. Kun mietiskely ankkuroituu sanaan, Luther voi sanoa rohkeasti: *”Ja kun nuo rikkaat, hyvät ajatukset saapuvat, on annettava muitten rukousten mennä ja annettava tilaa noille ajatuksille, kuunneltava hiljaa eikä missään tapauksessa estettävä niitä. Silloin saarnaa näet Pyhä Henki itse, ja yksi sana hänen saarnastaan on parempi kuin tuhat sanaa rukouksestamme. Minä olen siis oppinut usein yhdessä rukouksessa enemmän kuin olisin kyennyt omaksumaan paljon lukemisella tai pohjimisella.”* (Kuinka rukoilla, ystäväni. SLEY-kirjat, 1995, s. 24)

Rukoukseni on, että nämä ajatukset voisivat olla siunaukseksi, kun harjoittelemme elämää luotettavasti ja luottavaisesti luterilaisina.

LUTERILAINEN ORTODOKSIA JA PIISPA JOHANNES GEZELIUS VANHEMPI

Ilpo Sinkko, pastori, Parainen

1. Taustaksi

Kirkollinen elämä ja opetus ovat vaikuttaneet Suomen alueella kauan. Suomi liitettiin läntiseen kristikuntaan 1100-luvulla. Seuraavat vuosisadat kuluivat Suomessa roomalais-katoli-

sen kirkon opetuksessa ja messuissa. Kunnes Saksassa tapahtui uskonpuhdistus 1517 alkaen. Tällöin wittenbergiläinen professori ja munkki Martin Luther naulasi teesinsä Wittenbergin linnankirkon oveen. Tästä on katsottu uskonpuhdistuksen alkaneen. Lu-

terilaisuus levisi sängen nopeasti Pohjolaan asti. Västeråsin valtiopäivillä vuonna 1527 Ruotsin (ja myös Suomen) silloinen kuningas Kustaa Vaasa vaihdatti valtion uskonnon katolisesta luterilaiseksi. Meillä Suomessa katolisuuden aikana oli perustettu jo monia seurakuntia. Keskiajan lopulla Suomessa oli kirkollisia keskuksia Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja Hämeessä sekä Karjalassa. Nämä seurakunnat oli siis perustettu roomalais-katolisella ajalla ja niitä opetettiin ja johdettiin katolisen järjestyksen mukaan. Ruotsi-Suomen valtakunnassa uskonpuhdistus juurtui maahan vähitellen, sillä maassa taisteltiin vallasta ja uskonpuhdistus otti takapakkia Juhana III:n aikana. Asiaan liittyi mm. valtaistuinkiihkeitä. Lopullisesti Ruotsi ja Suomi liitettiin osaksi luterilaista kristikuntaa vuonna 1593 Västeråsin kokouksessa kuninkaan ja säätyjen allekirjoituksin. Siinä valtakunta liitettiin käytännössä perustuslailla luterilaiseen uskoon.

2. Luterilaisen opin perusta ja käytännöt levisivät Suomeen hiljalleen

Saksan luterilaiset laativat luterilaiset tunnustuskirjat vuoteen 1580 mennessä. Tunnustuskirjoissa mainittiin ja opetettiin se, mikä on luterilaisuutta. Luterilaisuus ei niinkään pyrkinyt luomaan uutta kirkkokuntaa. Aluksi oli tarkoituksena puhdistaa roomalais-katolinen kirkko siihen pesiytneistä harhaopeista. Tämä koko Roo-

man kirkon puhdistaminen ei sujunut, vaan Rooman kirkko päätti Trenton konsiilissa¹ (1545–1563) pysyä siinä uskossa, joka oli vallinnut vuosisatoja. Näin länsimainen kirkko repe si. Mitkä asiat sitten olivat keskeisiä luterilaisessa uskossa? Pelastus yksin uskosta Jeesuksen sovitustyöhön oli ja on keskipiste luterilaisessa opissa. Toinen oli se, että Raamattu on uskon ja elämän ja kirkon ylin auktoriteetti. Sen yli eivät saaneet eikä saa kirkolliskokoukset ja muut inhimilliset päätökset kulkea. Kolmas ja hyvin tärkeä periaate on kansanopetus. Myöhäis-keskiaikaisessa roomalais-katolisessa kirkossa messut kyllä kirkkoissa toimitettiin, mutta mikä olikaan kansan tietotaso kristinuskosta? Se oli heikko. Edes kaikki papitkaan eivät osanneet lukea. Oli siis tarve sekä papiston että kansanopetukseen. Oli opetettava kansa ainakin auttavasti lukemaan sekä ulkolukutaidon että sisälukutaidon osalta. Tarvittiin kansankielisiä hengellisiä kirjoja. Tämä kaikki uskonpuhdistuksen perintö levisi myös tänne kauas Pohjolaan. Johtavat kirkonmiehet kävivät oppia hakemassa Saksan alueen yliopistoista. Näin uskonpuhdistuksen opit tulivat Suomeen, kuninkaan käskyllä ja pappien ahkeroitsemisella.

3. Uskonpuhdistuksen periaatteet ja luterilainen ortodoksia

Mitä on luterilainen ortodoksia? Se on luterilaista oikeaoppisuutta. Lute-

¹ konsiili = kirkolliskokous

rilaisen ortodoksian on katsottu Suomessa kestäneen vuodet 1580–1730. Tällöin korostettiin luterilaista uskoa ja uskon periaatteita niin tuomiokapitulissa Turussa ja Viipurissa kuin seurakunnissa. Luterilaisen ortodoksian ajan piispoina Turussa toimivat Isaac Rothovius, Johannes Gezelius vanhempi ja Johannes Gezelius nuorempi. Tässä artikkelissa näistä piispoista käsitellään Johannes Gezelius vanhempaa. Häntä pidetään syystäkin Suomen kansanopetuksen isänä. Hän ahkeroi lisäksi Suomen papiston sivistyksen parantamiseksi ja erityisesti saarnataidon parantamiseksi. Luterilainen kansanopetus oli ottanut ensiaskeleensa Agricolan kirjoittaessa ABC-Kiriansa (v. 1543). Papistolla oli myös käytössään Lutherin Vähä katekismus (v. 1529) ja Iso katekismus (v. 1529). Vähä katekismus oli niin papeille kuin kansallekin julkaistu luterilais-raamatullisen uskon esittely. Iso katekismus puolestaan oli enemmän pappeja kuin kansaa varten julkaistu teos. Papit olivat aika tietämättömiä uskon keskeisistä asioista, vielä enemmän kansa. Siksi oli nopeasti alettava valistaa papistoa ja tietenkin myös kansaa.

Erityisen keskeisessä roolissa kansanopetuksen suhteen täällä Suomessa oli Johannes Gezelius vanhempi (1615–1690). Johannes Gezelius vanhempi oli syntyjään ruotsalainen, kotoinen Gesalan rusthollista Romfartunan pitäjältä Västmanlandista. Opin-tonsä hän aloitti Västeråsissa v. 1626 ja jatkoi 1632 Uppsalassa ja muutamaa vuotta myöhemmin Tarton yliopis-

tossa, josta hän sai maisterin arvon v. 1641. Hänelle avautui yliopistoura Tartossa. Vuonna 1642 hänestä tuli Raamatun alkukielten professori ja v. 1643 teologian ylimääräinen professori. Gezelius oli luterilaisen ortodoksian aikana keskittien mies. Hän kyllä oli luterilainen sydämeltään, mutta hän vältti väittelyitä. Hän pyrki rakentamaan luterilaisuutta omalta osaltaan sovinnollisesti. Hän oli siis koulutukseltaan pätevä teologi ja myös tutkijana ja piispana äärimmäisen ahkera. Turun piispaksi hänet valittiin monien vaiheiden jälkeen v. 1664. Hänellä oli aikanaan mahtava suojelija, Magnus Gabriel De la Gardie, Ruotsin valtakunnankansleri.

Piispana Gezelius oli oppineisuudesta huolimatta tai sen lisäksi eri asioiden täytäntöön panija. Ensiksi hän lähti kehittämään pappissivistystä. Hän julkaisi v. 1669 täsmälliset ohjeet papiksi vihittävien kuulustelua varten (Examen ordinandorum). Ortodoksian aikana arvostettiin erityisesti pappien pitämää seurakuntasaarnaa hyvin korkealle. Hän aloitti piispaksi tultuaan saarnaharjoitukset Turun akatemiassa. Hän johti itse näitä saarnaharjoituksia ja opetti pappeja yksinkertaiseen ja helpotajuiseen saarnatapaan. Tavoitteena oli tietenkin, että kirkossakävijät ymmärtäisivät, mistä pappi saarnasi ja mitä pappi tarkoitti. Turhaa asioiden polemisointia tuli välttää. Ruotsin kuningas määräsi neljä rukouspäivää saarnateksteineen. Gezelius laati niihin nopeasti latinankieliset selitykset ja lähetti ne seurakuntiin. Suomen

evankelis-luterilainen kirkko muutti tämän vanhan rukouspäiväkäytännön 2000-luvulla niin, että tämä käytäntö kuivui kokoon. Tämä tapahtui allekirjoittaneen vielä toimiessa evankelis-luterilaisen kirkon pappina. Näin monet muutkin vanhat hyvät käytännöt on nykykirkko hiljaa haudannut ja tilalle on tullut muodoton ”uudistuminen”. Gezelius taisi ”kääntyillä haudassaan”.

Saarnan perustana olevan Raamatun tuntemus oli myös keskeistä. Koko Raamattu käännettiin vuonna 1642 suomen kielelle. Agricola oli jo 1500-luvulla luonut aika pitkälti suomen kirjakielen, mutta hän ei pystynyt sairauksiensa tähden koko Raamattua kääntämään, käänsipä kuitenkin suomeksi Uuden Testamentin. Raamatun sana, ohje ja opetus ovat luterilaisuudessa keskeiset. Näin on varsinkin luterilaisen ortodoksian aikaan tapahtunut. Todellinen kristittyjen riemujuhla oli tämä vanhan Raamatun ilmestyminen. Tästä otettiin painos, jonka koko oli 1200 kpl. Niitä ostivat lähinnä piispat, seurakunnat ja oppineet. Vanha Biblia on lisäksi suomen kielen merkkiteos. Ilman uskonpuhdistusta ei ehkä luultavasti suomen kirjakieli olisi syntynyt niinkään varhain. Tuota vanhaa vuoden 1642 Bibliaa on yhä jäljellä useissa Suomen seurakunnissa. Tavallisella kansalla ei tietenkään ollut varaa ostaa tuota kirjaa omakseen. Vanha Biblia onkin komea teos, suuri ja jyhkeä Lutherin esipuheilla ja apokryfikirjojen kanssa. Todellinen mestari-teos. Sotaretkille tuota suurta kirjaa

ei voitu ottaa sen suuren koon vuoksi. Siksi julkaistiin pienempikokoinen ns. sotaraamattu 1685. Tuo kirja seurasi Ruotsi-Suomen taistelukentille sotilaspappien mukana. Tuota sotaraamattua ostivat myös jotkut varakkaimmat talonpojat ja porvarit.

4. Gezelius vanhempi kansanopetuksen kehittäjänä

Papiston sivistyksen lisäksi Gezelius halusi myös kohottaa kansan sivistystasoa. Hän julkaisi koulujärjestyksen v. 1683 pedagogioita ja triviaalikouluja varten. Gezelius ryhtyi juurruttamaan suomalaiseen kouluun comenolaista, luonnonmukaista kasvatustapaa. Perusteina olivat helppo käsitettävyys, havaintojen tekeminen ja oppilaan omatoimisuus. Oppilaita piti kohdella lempeästi ja ymmärtävästi. Tästä seuraisi se, että oppilaat opettelisivat asiat halukkaasti ja tekisivät työtään iloiten ja mielellään. Voidaan siis sanoa, että kasvattajana Gezelius oli aikaansa edellä opetusperiaatteissaan. Gezelius tavoitteli kokonaisvaltaista kasvatusta, jossa opetettiin keskeisiä pääperiaatteita, ei niinkään pikkutietoa. Turkuun tultuaan piispaksi hän julkaisi lapsille 1666 katekismuksensa sekä ruotsin- että suomenkielisenä laitoksena. Gezeliuksen tavoitteena oli ensin kristinopin kohtien ulkoa opettelu, arvokkaampana hän piti sen sijaan sitä, että oppilas osaa äidinkielellään lukea teoksia. Gezelius vaati lukutaitoisten lukkarien palkkaamista seurakuntiin. Lukkarien opetuksen alla siis on moni suoma-

lainen oppinut lukemaan. On väitetty, että luterilainen kansanopetus on ollut pelkkää ulkoa opettelua. Kuitenkin on sanottava, että luterilaiset kansanopettajat pyrkivät siihen, että oppilas osaisi itsenäisesti lukea hengellisiä kirjoja ja ymmärtää niiden sanomaa. Siis myös sisälukutaito oli tärkeää. Kuten näemme, Gezelius painotti erityisesti sisälukutaitoa ja sen mukaan asian ymmärtämistä. Tavoitteena oli leikinomainen ja iloinen oppiminen. Meille tuttu teos ”Seitsemän veljestä” kuvaa lukkarinkoulua. Aakosia opeteltiin: ”Aa, pee, cee, tee, ee, ähvä, kee jne.”. Siinä lukkarinkoulussa kuvastui suomalainen vaikeus ääntää vieraita kirjaimia. Ei se ollut vain leikinomaisuutta, johon Gezelius neuvoissaan keskittyi. Lukkarinkouluja oli tietenkin erilaisia, toisissa opittiin hyväntahtoisuuden ja leikinomaisuuden avulla. Muistammehan Aleksis Kiven kirjaa ”Seitsemän veljestä”, jossa veljekset joutuivat koville ankaran lukkarin opissa.

5. Kinkerit

Luterilaisuus loi uuden kansansivistysmuodon: kinkerit. Ne olivat kylänlukuja, joita Gezelius piti tärkeinä. Papit ja lukkarit järjestivät kylänlukuja, jossa koko kylää kerralla kuulteltiin. Kirjat lyötiin seurakuntalaisen eteen ja käskettiin lukea. Jos lukeminen sujui hyvin, oli seurakuntalaiselle seurauksena kunniaa, mutta jos huonosti sujui, niin näille oli varattu sopiva rangaistus: seurakuntalainen pakotettiin kinkeripöydän alle!

Myös katekismuksen asioita kysyttiin muistinvaraisesti. Katekismuksen pääosat piti muistaa ulkoa. Seurakuntalaisen edistyminen merkittiin ylös rippikirjaan. Gezelius loi tämän järjestelmän. Kinkerituvassa tai kirkossa pidetyissä kuulusteluissa papilla oli kirja edessään. Siitä hän pystyi seuraamaan seurakuntalaisen edistymistä taidoissaan. Tämä kaikki oli luterilaisuuden ohjelman mukaista kansanopetusta, jossa kaikkien seurakuntalaisten piti pystyä lukemaan Raamattua omalla äidinkielellään. Tarkoituksena oli, että seurakuntalainen oppisi soveltamaan Raamatun ja muiden pyhien kirjojen opetuksia ja neuvoja omaan elämäänsä. Gezelius oli kirjojen mies. Hän perusti oman kirjapainon, missä hän painatti ja myi hyväksi katsomiaan hengellisiä kirjoja. Hän perusti siis oman kirjapainon, sillä hänen mielestä Turun akatemian oma kirjapaino ei tehnyt riittävän kattollista työtä.

Nyt näemme pienen vilauksen luterilaisuuden alkuvaiheista, luterilaisen ortodoksian ajoista ja piispa Gezelius vanhemmasta. Paljon on luterilaisuudessa aikaan saatu ja tehty kansanopettamiseksi ja kansan juurruttamiseksi kristinuskoon. Gezelius varsinakin oli perin ahkera ja yritteliäs piispa, pappi, pedagogi ja kirjapainomies. Eipä tällaisia piispoja Suomessa ole montakaan nähty. Nykyajan evankelis-luterilainen kirkko ajautuu pikku hiljaa heterodoksiaan eli moniopisuuteen vastoin Raamatun selvää sanaa. Elämme kristittyinä ja kansakuntana vaarallisia aikoja. Kehen tur-

vaamme sotien, kapinoiden ja nälänhätien keskellä? Tämä kansa on juurutettu monien ihmisten työllä raamattullisuuteen ja uskoon. Siitä se kansa

on sittemmin suurimmaksi osaksi luopunut. Olisiko nyt aika kääntyä takaisin aitoon luterilaisuuteen monioppisuuden ja sekasorron keskeltä?

VANHURSKAUTTAMINEN JA PÄÄSIÄINEN

Tutkimus subjektiivisesta ja objektiivisesta vanhurskauttamisesta luterilaisessa teologiassa

Tom G. A. Hardt, TT (1934–1998), Ruotsi

”Resurrectio eius a mortuis est nostri justificatio per solam fidem”² (WA 39:2, 237, 25)

II.

Ensimmäinen Kristuksen universaalin (kaikkia koskevan) vanhurskautuksen ja sen uskovalle lahjoittamisen välistä suhdetta koskeva oppikiista luterilaisessa kirkossa liittyy Samuel Huberin (1547–1624) nimeen. Hän oli kääntynyt kalvinismista luterilaisuuteen ja riitautui johtavien luterilaisten teologien kanssa predestinaation ja vanhurskauttamisen universaalisuudesta.³ Tämä kiista mainitaan aina käsiteltäessä yleistä ja yksittäistä henkilöä koskevaa vanhurskauttamista. Niinpä se ansait-

see tuoreen käsittelyn asiaa koskevien dokumenttien pohjalta. Tavoitteenamme siinä on päästä selville siitä, kummat voivat oikeutetusti väittää olevansa opillisesti samalla kannalla kuin Luther: Huber vai hänen vastustajansa.

Tutkimuksemme rajoittuu kysymykseen vanhurskauttamisesta. Muut näkökohdat jätämme syrjään.⁴ Muun muassa Egidius Hunnius, Polykarpus Leyser ja Samuel Gesner vastustivat tiukasti Huberin pyrkimystä perustella käsityksensä universaalista vanhurskauttamisesta viittauksella tiettyihin Raamatun kohtiin sekä Jumalan universaaliin tahtoon pelastaa kaikki ihmiset. He viittasivat siihen, että luterilaiset tunnustukset eivät tienne mitään sellaista käsitettä.⁵ Koh-

2 suomeksi: Hänen ylösnousemuksensa kuolleista on meidän vanhurskauttamisemme yksin uskon kautta.

3 The Oxford Dictionary of the Christian Church, 2nd ed., Oxford 1977, hakusana 'Huber', käyttää termiä 'huberilaisuus' virheellisesti tarkoittamaan oppia rajoitetusta sovituksista, jota Huber kannatti erotessaan kalvinilaisuudesta. Tämä sanankäyttö on harhaanjohtavaa, koska Huberin nimi liittyy pääasiallisesti taisteluun universaalista predestinaatiosta ja vanhurskauttamisesta, joita molempia Huber kannatti.

4 Predestinaatiokiistasta ks. G. Adam: Der Streit um die Prädestination im ausgehenden 16. Jahrhundert. Eine Untersuchung zu den Entwürfen von Samuel Huber und Aegidius Hunnius, Neukirchen 1970; samoin R. Söderlund: Ex praevisa fide. Zum Verständnis der Prädestinationslehre in der lutherischen Orthodoxie, Hannover 1983, erityisesti sivut. 59–62.

5 Controversiae inter theologos wittenbergenses de regeneratione et electione dilucida explicatio D.D. Egidii Hunnii, Polycarpi Leyseri, Salomonis Gesneri..., s.l. 1594, fol. E 4 a.

datessaan Huberin tulkinnan Room. 5:19b:stä, jossa tämä ymmärtää sanan 'kaikki' sisältävän myös epäuskoiset, hänen vastustajansa esittävät distinktion (erottelun) sanoen, että "tuomio, sikäli kuin se koskee velkaa, kuuluu kaikille ihmisille, mutta sikäli kuin se koskee sen täytäntöönpanoa (lat. 'ACTU'), se rajoittuu katumattomiin ja epäuskoisiin. Samoin Jumalan armon ja Kristuksen ansion tarjoaminen on universaali, mutta sikäli kuin se koskee sen täytäntöönpanoa ('ACTU'), se rajoittuu vain uskoviin, jotka ovat suljetut pois tuomiosta Kristuksen hyvän teon välityksellä, johon he ovat tarttuneet uskolla".⁶ Hunnius ja muut eivät siten torju ajatusta universaalisesti pätevistä armosta. Mutta vastoin Huberia he torjuvat ajatuksen siitä, että tämä armo olisi jo jollain tavalla annettu yksilöille universaalin sovituksen välityksellä, joka käsitys heidän mielestään löytyy Huberin teoksista. Huber torjuu tämän syytöksen herjauksena vakuuttaen, että hän on "kutsunut vain sitä universaaliseksi vanhurskauttamiseksi, jolla Jumala, ottaen huomioon Kristuksen hyvitys-

työn, on tämän perusteella tullut sovitetuksi koko ihmiskuntaa kohtaan katsoen sen vastaavan samaa kuin, jos jokainen olisi suorittanut omasta puolestaan hyvityksen."⁷ Hän vakuuttaa, että jokaisen ihmisen pitää tulla tästä lahjasta osalliseksi uskolla sanaan ja sakramenteihin.⁸ Päällisin puolin tämä näyttää näkökantojen vakuuttavalta lähenemiseltä, mikä selittää väliaikaisen sovinnon osapuolten välillä.⁹

Sovinto ei kuitenkaan pitemmän päälle ollut mahdollinen. Syynä ei tarkkaan ottaen voi sanoa olleen sen, että Huber jatkoi epätavallisen ilmauksen, 'universaali vanhurskauttaminen', käyttämistä tai että hän piti kiinni ajatuksesta, että tiettyssä mielessä koko ihmiskunnalle on annettu osa Kristuksen universaalista sijaisvanhurskaudesta. On tarpeen mennä syvemmälle hämmentävän rikkaaseen materiaaliin. Olemme vakuuttuneita siitä, että keskeinen erhe Huberin opissa vanhurskauttamisesta oli Wittenbergin tiedekunnan mielestä – jossa yliopistossa kiista pääasiallisesti tapahtui – opetus yhdestä ainoasta vanhurskauttamisesta (*unicam iustifi-*

6 Controversiae..., fol. E 4 B: "condemnatio, quae REATU pertinebat ad omnes homines, ACTU tamen pertinet ad solos impenitentes ac infideles: Sic oblatio gratiae DEI & meriti Christi Universalis quidem est: ACTU tamen ad solos fideles restringitur. qui Christi per fidem apprehensi beneficio damnationi eximuntur." Nämä Wittenbergin teologien sanat heidän teoksessaan ovat osa kirjettä Tübingenin tiedekunnalta. Sama teksti: Actorum Huberianorum Pars Prior, Tübingen 1597, p. 109. "ACTU" refers to the Last Judgment, Actorum Huberianorum Pars Posterior, Tübingen 1597, p. 124.

7 Samuel Huberus: Confutatio brevis, Libri, sub alieno nomine editi, de controversia in Theologos Wittebergenses, & Samuelem Huberum de ELECTIONS, Mulhusij 1595, p. 50: "... qua DEUS intuens satisfactionem Christi propter illam toti generi humano factus est propitiuss, & sic acceptavit, perinde unusquisque pro seipso satisfecisset..."

8 Id., p. 52: "nondum tamen ipsa participatione in status salutis & felicitatis aeternae adducit, nisi fide per verbum & sacramenta, hoc beneficium sibi applicet, atque eo modo participet." ("Tämä osallisuus [universaaliin sovitukseen] ei vielä tuo ihmistä ikuisen pelastuksen ja autuuden tilaan, jos hän ei sovelleta tätä hyvää tekoa itselleen uskon kautta sanaan ja sakramenteihin ja tule siten osalliseksi.")

9 Sovinto tapahtui 4. helmikuuta 1594 Wittenbergissä; vrt. Samuel Huber: Historische Beschreibung Des gantzen Streits zwischen D. Hunnen und D. Hubern / von der Gnadewahl, s.1., 1597, fol. m 2 a. Tübingenin teologien myönnytystä kirjeessä Wittenbergin kollegoille, että kiista oli pääasiallisesti termejä koskeva, "in phrasi tamen magis & modo loquendo quam reipsa," Actorum ... prior, p.37, kuuluu tähän varhaiseen vaiheeseen eikä sitä voida käyttää koskemaan koko kiistaa yleisesti, johon viittaa näiden sanojen sisällyttäminen C. F. W. Waltherin editioon J. W. Baier: Compendium Theologiae Positivae, III, In Urbe Sancti Ludovici 1879, p. 287.

cationem), eli universaalista, samalla kun yksilökohtainen vanhurskauttaminen kielletään jumalallisena tekona. Syytös kuuluu: 1) ”Hän julistaa universaalia vanhurskauttamista, jossa Jumala on vanhurskauttanut kaikki ihmiset yhtäläisesti Kristuksen ansiosta perusteella uskoon katsomatta”. 2) Hän kieltää, että uskon kautta tapahtuva yksilökohtainen vanhurskauttaminen¹⁰ tapahtuisi Jumalan toimesta tai Jumalan erityisenä tekona, jolla hän vanhurskauttaa ainoastaan uskovat. 3) Hän lausuu, että uskon yksilökohtainen vanhurskauttaminen on ainoastaan ihmisten teko, jolla he soveltavat itseensä uskolla Kristuksen vanhurskauden.”¹¹

Tässä ei ole kyse pelkistä sanavalinnoista: ”Emme ole tekemisissä ainoastaan termien vaan pääasiassa todellisuuksien kanssa ... Kristuksen kirkossa ei voida suvaita sitä, että hän vastoin Raamattua väittää, että on olemassa ainoastaan yksi, kaikille yhteinen vanhurskauttaminen, yhtäläisesti ja uskoon katsomatta... Myös kun hän julistaa universaalia synnin anteeksiantamista tässä mielessä ... kieltäen yksilökohtaisen Jumalan toimesta tapahtuvan vanhurskauttamisen.”¹² Huberin vastustajat ovat havainneet, että sellainen vanhurskauttaminen, jonka Huber

tunnustaa olevan pelastukselle välttämätön – hän ei koskaan omaksunut universalismia tai kaikkien ihmisten pelastumista lopulta – oli ihmisen liike Jumalaa kohti, jossa yksittäinen henkilö sovelsi itseensä kertakaikkisen tapahtuman hyödyt. Mitään todellista jumalallista vanhurskauttamista ei tapahtunut tässä jälkimmäisessä toiminnassa. Huberin vastustajat ajattelevat, että tämä käsitys ”maistuu pelagiolaisuudelta”.¹³ He viittaavat sellaisiin Raamatun kohtiin kuin Room. 4, Ps. 32 ja Ap. t. 3:19, joissa yksilökohtaisen vanhurskauttamisen sanotaan tapahtuvan välittömänä Jumalan toimenä. He eivät kuitenkaan vastustaessaan sitä, että Huber opettaa vain yhtä Jumalan tekoa, opeta vastaavaa vain yhtä tekoa, joka tapahtuu yksilön vanhurskauttamisessa. Sitä vastoin he opettavat kahta toimintoa, kahta Jumalan tekoa: yhtä Kristuksessa ja yhtä uskovassa. He korostavat sitä, että ”he eivät pidä, hyväksy ja selitä kahta erilaista näkökulmaa (nudos respectus) vaan Jumalan erillisiä tekoja... yhtä universaalia eli sitä, jonka Kristus on täyttänyt ja toista, erityistä, joka on (Kristuksen työn, suom. huom.) soveltaminen ja joka on yhtä lailla Jumalan työ ja teko kuin edellinen.”¹⁴ ”Tässä Huber kieltää uudelleen yksilökoht-

10 *particularem iustificationem*. Myöhemmin on usein käytetty ilmausta ’subjektiivinen vanhurskauttaminen’, suom. huom.

11 *Actorum ... posterior*, p. 10: ”I. *Iustificationem universalem* asserit, qua Omnes homines ex aequo sint a Deo propter meritum Christi iustificati, absque respectu fidei. II. *Negat, particularem Iustificationem fidei, seu credentium, ex Deo, Seu Dei actionem specialem esse, qua tantum credentes iustificet*. III. *Particularem Iustificationem fidei, statuit esse actum non nisi hominum, applicantium sibi per fidem Iustitiam Christi*.”

12 *Id.*, p. 124: ”Non tantum de phrasibus, sed praecipue de rebus nos agimus; ... in ecclesia Christi intolerabilis esse diximus: Quod videlicet unicum iustificationem eamque omnibus hominibus absque respectu fidei ex aequo communem, contra Scripturam statuit ... Similiter dum universalem remissionem suo sersu asserit, ... particularem ex Deo ... negat.” *Cfr. id.*, pp. 42, 129.

13 *Id.*, p. 114: ”quod Pelagianismum sapit.”

14 *Id.*, p. 117: ”Nos non tantum nudos respectus, sed duos distinctos actus Dei ... consideramus, approbamus & explicamus: Alterum

taisen syntien anteeksiantamisen vastoin Raamatun julkilausuttua normia. Mutta me opetamme kaksinkertaista syntien anteeksiantamista ja Jumalan erillisiä toimia.”¹ Jumalan universaali teko ihmiskuntaa kohtaan, josta Huberin vastustajat tahtovat pitää kiinni, kuvataan seuraavasti: ”Lunastuksen hyvä teko on hankittu ja saatu aikaan koko maailmalle”;² ”vanhurskaus on hankittu meille.”³

Jotta ei estettäisi tai heikennettäisi yksittäisen ihmisen vanhurskauttamista todellisena, jumalallisena toimenä, he pitävät sanan ’antaa’⁴ käytön tässä yhteydessä harhaanjohtavana. Kristuksen ei voida sanoa ”sanan varsinaisessa merkityksessä antaneen lunastusta koko ihmiskunnalle”.⁵ Tämä ilmaus torjutaan, koska ’antaa’ liittyy teologisessa termistössä siihen, että joku, jolle annetaan jotakin, ’soveltaa’ tai ’vastaanottaa’ sen. He eivät kuitenkaan ajattele, että sanaa ’antaa’ ei sinänsä voisi käyttää: ”emme ole ehdottomasti torjuneet ilmausta ’antaa’ ja vielä vähemmän kieltäneet sitä”.⁶ Se torjutaan ainoastaan sikäli kuin se voi peittää väärän merkityksen eli ilmaista, että yk-

silön vanhurskauttamista ei ole enää nähtävä todellisena tapahtumana. Tämä termistöä koskeva vapaus tekee Wittenbergin teologeille mahdolliseksi puhua kaksinkertaisesta sovituksesta, kaksinkertaisesta lunastuksesta ja kaksinkertaisesta syntien anteeksiantamuksesta,⁷ joista toinen tapahtuu Kristuksessa, toinen uskovassa. Kristuksen vanhurskaus on yhtäläisesti läsnä molemmilla tasoilla: hankittuna ja aikaansaatusena koko ihmiskunnalle ja uskolla vastaanotettuna uskovassa. Tämä ei kuitenkaan salli Wittenbergin teologien puhua ”kaksinkertaisesta vanhurskauttamisesta”. Tämä voi aiheutua siitä Huberin väitteestä, että tietyissä Paavalin lausumissa selvästi käytetään universaalin vanhurskauttamisen termistöä, minkä hänen vastustajansa kieltävät: ”Paavali ei koskaan opeta universaalia vanhurskauttamista. Sikäli näet kuin on kyse 2. Kor. 5:stä, sanoja ”eikä lukenut heille heidän rikkomuksiaan” ei pidä ymmärtää universaalisti kaikista ihmisistä uskosta riippumatta”.⁸ Tämä eksegetiikkaa koskeva kiista on voinut estää ilmauksen ’universaali vanhurskauttami-

universalem, ratione videlicet a Christo perfectum: alterum speciale, in applicatione consistentem, qui priore non minus opus & actus Dei est.”

1 d. p. 122: ”Hinc denuo Huberus particularem remissionem peccatorum ex Deo contra expressam Scripturae sacrae normam negat. Nos autem duplicem remissionem peccatorum & distinctos Dei actus esse.”

2 Aegidius Hunnius: *Articulus de Providentia Dei et Aeterna praedestinatione*, Frankfurt ad Moenum 1597, fol. h 4 b: ”beneficium redemptionis esse PARTUM & ACQUISITUM universo mundo.”

3 Actorum ... posterior, p. 42: ”iustitia omnibus per Christum parta sit.”

4 conferre

5 Aegidius Hunnius, op. cit. ib.: ”PROPRIE CONTULISSE redemptionem toti generi humano.”

6 Actorum ... posterior, p. 127: ”Neque nos vocabulum conferendi simpliciter improbauius, multo minus exagitauius.”

7 Id., p. 114: ”Reconciliatio ergo ... si universalis accipiat. ... Sed praeter hanc est alia particularis reconciliatio...” (”Niinpä sovitus... jos sen ymmärretään universaalina ... Tämän ohella on erityinen sovitus”); ”redemptionis, quae universalis est” (”lunastus, joka on universaali”); vrt. myös viite 33: ”duplicera remissionem.”

8 Id., p. 122: ”Nusquam Paulus iustificacionem universalem tradit. Nam quod ad locum 2 Cor. 5 attinet, verba illa: Non imputans illis peccata: non sunt universaliter accipienda de omnibus hominibus absque respectu fidei.”

nen' suoranaisen tunnustamisen samalla tavalla kuin sanan 'antaa'. Samanlainen myönnytys tehtiin myös puhdasoppisille teologeille, jotka olivat puhuneet universaalista valinnasta, "sana ymmärrettynä sen laajemmassa merkityksessä".⁹

Huber ei salaa erimielisyyttään Wittenbergin teologioiden kanssa. Hän ei itse noudata tekemäänsä eroa yleisen ja erityisen vanhurskauttamisen välillä: "Vastaus: ne eivät ole kaksi".¹⁰ Se, miten kauas hän oli ajattelussaan mennyt yleisen vanhurskauttamisen ainutlaatuisuuden suhteen, voidaan osoittaa hänen sanoillaan siitä, että Kristus on poistanut Jumalan vihan: "On totta, että YLEINEN SYNTIEN ANTEEKSIAINTAMUS, josta on tullut meidän Kristuksen veren kautta, kuuluu monille, jotka rohkenevat tuhota ja hävittää perintönsä epäpyhällä elämällä. Vaikka siis on totta, että he ovat VASTAANOTTANEET syntien anteeksiantamuksen, he siitä huolimatta ovat JÄLLEEN tuomitut välinpitämättömyytensä tähden, ja heidän täytyy maksaa velkansa."¹¹ Huberin täytyy tuoda jälleen laki uutena Jumalan toimintana, evankeliumin hylkäämisen seurauk-

sena. Hänen vastustajansa kumosivat helposti tämän teologisen rakennelman viittaamalla Joh. 3:36: "**Jumalan viha pysyy hänen päällänsä**". He osoittavat noiden sanojen ilmaisevan, että "Jumalan vihaa ei ole poistettu koskaan, ei hetkeksikään (koska he eivät usko, suom. huom.). Vaikka syntien sovituksen aarre on hankittu heille ja tarjottu evankeliumissa, sitä ei ole koskaan annettu heille heidän epäuskonsa tähden eivätkä he ole koskaan sitä vastaanottaneet, koska heiltä puuttuu usko, joka on ainoa välikappale syntien anteeksiantamuksen vastaanottamiseksi."¹²

Lain ja evankeliumin samanaikaisen läsnäolon kieltämisen havainnollistaa osuvasti pastoraalinen neuvo, jonka Huber eräässä tilanteessa antoi keskustellessaan vastustajiensa kanssa. Nämä kertoivat: "Tehdäkseen mielipiteensä kyllin selväksi meille, hän kysyi sitten meiltä, miten me menettelisimme ihmisten kanssa, jos tulisimme paikkakunnalle, jossa ei ole ennen opetettu mitään Kristuksesta. Kun me vastasimme, että aloittaisimme laista. Osoittaisimme heille, että he ovat kurjia syntisiä ja Jumalan vihan alla, mikä heidän tulisi ymmärtää

9 Id., p. 118: "in latiore significatione sumpto vocabulo."

10 Samuel Huber: Antwortt auff die Heydelbergische Artickel, s.1., 1595, fol. E 2 b: "Antwort. Es sind nicht zwo."

11 *Controversiae* ... fol. E 2 f., lainaa Huberin teesiä 270 Tübingenissä: "Verum GENERALI illa REMISSIONE PECCATORUM, quae per sanguinem Christi nobis obuenit, comprehenduntur multi, qui Deo ingrati sunt, atque familiam pessum dare & sternere conatur vitae suae improbitate. Quapropter licet ACCEPERINT remissionem peccatorum: propter suam negligentiam tamen ITERUM condemnantur, & ad exsolutionem omnium suorum debitorum adiguntur."

12 Id., fol. E 3 b: "Qui non credit, inquit (sic) Iohannes Baptista, non videbit vitam, sed Ira Dei MANET super eum, Iohan. 3. Ergo qui nunquam crediderunt in filium Dei, ab its etiamnumquam (ne ad momentum quidem) fuit ablata ira Dei. Quamvis thesaurus expiationis peccatorum fuerit eis partus, & in Evangelio oblatus, ipsis tamen per incredulitatem numquam COLLATUS, nec ab eis acceptus unquam, cum defuerit eis fides, unicum accipiendae remissionis peccatorum organon." Cfr. also Actorum ... posterior, p. 125: "Quia tamen in infidelitate MANENT, meritum Christi illis nihil prodest, nec chirographum ipsis ratione USUS sublatum est: sed MANET illis tegis accusatio, MANET ira Dei, MANET damnatio." ("Koska he vielä PYSYVÄT epäuskoisina, Kristuksen ansio ei hyödytä heitä eikä liioin käsikirjoitusta ole poistettu KÄYTÖN suhteen, vaan lain syytös PYSYY heitä vastaan, Jumalan viha PYSYY, kiroustuomio PYSYY")

ja katuria sydämeästä. Jos he nyt olisivat pahoillaan synneistään, niin Jumala tarjoaa evankeliumin välityksellä armonsa ja syntien anteeksiantamuksen Kristuksessa tahtoen tehdä heidät vanhurskaiksi ja pelastetuiksi, mikäli he vastaanottavat sen totisessa uskossa. Tähän tohtori Huber vastasi: Ei, tämä ei olisi oikea tapa saarnata epäuskoisille. Hän aloittaisi sanomalla tämän: Teillä on Jumalan armo, teillä on Kristuksen vanhurskaus, teillä on pelastus.”¹³ Se kuva Jumalasta, jonka Huber välittää, on Jumala, joka on lakannut vihastaan sovituksessa ja joka vihastuu uudelleen ainoastaan siinä tapauksessa, että evankeliumi hylätään. Ajatus yleisestä vanhurskauttamisesta Huberin teologiassa on selvästi Huberin vastustajien edustaman klassisen luterilaisuuden näkökulmasta äärimmäisen tuhoisa.

On kuitenkin mahdollista tunkeutua vielä syvemmälle Huberin ajatuksiin. Kaikkien hänen perustelujensa takana on käsite, joka hallitsee hänen teologiaansa sen johtavana periaatteena. Se on ajatus Jumalan yksinkertaisuudesta: täydellinen Jumala ei tunne mitään lain ja evankeliumin

välisiä jännitteitä. ”TÄMÄ TOIMINTOJEN VÄLINEN EROTTELU (JOTA TAHDON NOUDATETTAVAN HYVIN HUOLELLISESTI) TULEE SIIS SÄILYTTÄÄ: TOINEN, JOKA NÄHDÄÄN AINOASTAAN JUMALASSA ITSESSÄÄN, JOKA PYSYY ITSESSÄÄN AINA YKSINKERTAISENA JA TÄYDELLISENÄ; TOINEN, JOKA TULEE IHMISESTÄ, JOKA SOVELTAA ITSEENSÄ USKON KAUTTA TUON JUMALALLISEN TOIMINNON KÄYTÖN JA VAIKUTUKSEN.” (isot kirjaimet alkutehtäin mukaisesti, suom. huom.)¹⁴ Huberin aikalaiset olivat jo havainneet, että tämä lausuma paljastaa kaiken hänen teologiansa perustan, myös muissa kohdissa: ”Tässä erottelussa on perusta ja pohja kaikelle hänen hölynpölylleen rakkaudesta, valinnasta, sovituksesta, syntien anteeksiantamuksesta, vanhurskauttamisesta, pyhityksestä, kirkastamisesta. Nämä kaikki ovat hänen mukaansa YKSIN JUMALASSA JA JUMALASTA universaaleja. Tämän erheen turhuus voidaan nähdä erittäin hyvin edellä sanotusta.”¹⁵ Keskellä Huberin teologiaa on Jumala hänen paljaassa, yk-

13 Concilia Theologica Witebergensia, Frankfurt an Mayn 1664, p. 554: “Und damit wir seine Meinung deutlich gnug vernehmen möchten/ fraget er ims darauf/ wenn wir an einen Ort kämen/ da zuvor von Christo nichts gelehret worden wäre/ wie wir mit denselben Leuten handeln wollten/ Als ihm aber geantwortet/ wir wolten den Anfang vom Gesetz machen/ ihnen fürhalten/ sie wären arme Sünder/ und unter dem Zorn Gottes/ welches sie mit bussfertigerem Hertzen erkennen solten: wenn sie nun ihnen ihre Sünde liessen leid seyn/ so biete Gott durchs Evangelium seine Gnade und Vergebung der Sünde in Christo an/ wolle sie gerecht und selig machen/ So fern sie es ira wahren Glauben annehmen wolten: Darzu saget D. Huberus Nein/ tas were nicht der rechte Weg bey den Ungläubigen zu predigen/ sondern er wolte es also anfangen und sagen: Vos habetis GRATIAM DEI, HABETIS IUSTITIAM CHRISTI, habetis salutem.”

14 Actorum ... posterior, p. 130: “VALET AUTEM HINC (QUOD VELIM STUDIO SUMMO OBSERVARI) DISTINCTIO ACTUUM: UNIUS, QUI CONSIDERATUR TANTUM IN IPSO DEO, QUI IN SESE SEMPER MANET SIMPLEX ET PERFECTUS: ET ALTERIUS, QUI ACCEDIT EX HOMINE APPLICANTE SIBI PER FIDEM USUM ET EFFECTUM ACTUS ILLIUS DIVINI.”

15 Id., p. 136: “In qua distinctione fundamentum & sedes est omnis ipsius Mataeologiae, de dilectione, electione, reconciliatione, remissione peccatorum, iustificatione, sanctificatione, glorificatione: quae omnia secundum ipsum in qua & ex DEO TANTUM sunt universalia. Cuius erroris vanitas ex praecedentibus clarissime patet

sinkertaisessa ja täydellisessä ole-
muksessaan sovitettuna.

Vaikka Huber viittaa toistuvasti Lutheriin teologiansa tueksi, on hyvin ilmeistä, että hän vääristää Lutherin lausumat.¹⁶ On myös silmiinpistävää, että Kristuksen ylösnousemusta ei edes mainita. Epäilemättä Huber edellyttää universaalin vanhurskauttamisen välttämättömänä ehtona Kristuksen sovitustyön, mutta usko kohdistuu Jumalaan ”hänessä itsessään”, ei Isän tekoon hänen herättäessään Poikansa. Sivuuttaessaan pääsiäisen Huber sivuuttaa pelastuksen tapahtumana, joka kohdistuu maailmaan, ja vastaavasti evankeliumin paikkana, jossa pääsiäinen saa aikaan vaikutuksensa uskovassa. Huberin teologiassa evankeliumi viittaa pelastukseen, mutta se ei ole enää vaikuttava sana, joka vanhurskauttaa uskovat Jumalan voimasta. Evankeliumi menettää siinä myös

lain vastakohtanaan, koska se pelkästään välittää totuuden Jumalan yksinkertaisesta ja täydellisestä universaalista vanhurskauttamisesta. Puolustessaan Jumalan kahta toimintoa Wittenbergin teologit pitivät kiinni lain ja evankeliumin vastakkaisesta luonteesta sekä armonvälineiden vaikuttavuudesta. Voidaan valittaa sitä, että he eivät sisällyttäneet mukaan pääsiäistekstejä käsitellessään vanhurskauttamista, mutta se ei olisi mitenkään muuttanut kiistan lopputulosta. Siinä mielessä ei ollut välttämätöntä lausua mitään vanhurskauttamisen ja pääsiäisen välisestä suhteesta.

Tämä tutkimus on alun perin julkaistu teoksessa ”A Lively Legacy: Essays in Honor of Robert Preus” Concordia Theological Seminary, Fort Wayne, Indiana 1985.

Suomennos: Hannu Lehtonen

TUNNUSTUKSESSA PYSYEN

”Sanan varassa tuulta päin”

Sakari Korpinen, pastori, Perniö

Julkaisemme vanhan Concordia-piirien vetäjämme ja kannustavan opettajamme pastori Sakari Korpisen saarnan LHPK:n kesäjuhllilla vuonna 2023. Saimme 1980-luvulta alkaen teologian opiskelijoina kokoontua Simo ja Kirsti Kivirannan sekä Sakari ja Liisa Korpisen kodeissa tut-

kimaan luterilaisen kirkon tunnustuskirjoja. Pidimme alustuksia toisillemme tärkeistä teemoista, ja samalla saimme hyvää opastusta ja rohkaisua. Saimme syventyä ja uskossa ymmärtää, että Pyhä Raamattu on luotettava ja selkeä ja että Evankelisluterilaisen kirkon Tunnustuskirjat

16 Samuel Huberus: Confutatio brevis ... p. 50; Aegidius Hunnius: Articulus de Providentia ... fol. i 4 b: Actorum ... posterior, p. 121 f.

ovat Pyhän Raamatun opin oikea ja kirkas selitys. Olemme kiitollisia saamastamme opetuksesta ja ohjauksesta. Tässä uskossa ja opetuksessa toivomme ystäviemme pysyvän loppuun saakka niin LHPK:ssa kuin sen ulkopuolella. Varmuus Kristuksen evankeliumista, oikeat alttarit ja saarna-
tuolit ovat luovuttamattomia aarteita, niin kuin Sakari opettaa.

+”Kristus antoi itsensä alttiiksi meidän syntiemme tähden, pelastaaksensa meidät nykyisestä pahasta maailmanajasta meidän Jumalamme ja Isämme tahdon mukaan! Hänen olkoon kunnia aina ja iankaikkisesti! Amen. Minua kummastuttaa, että te niin äkkiä käännytte hänestä, joka on kutsunut teidät Kristuksen armossa, pois toisenlaiseen evankeliumiin, joka kuitenkin ei ole mikään toinen; on vain eräitä, jotka hämmentävät teitä ja tahtovat vääristellä Kristuksen evankeliumin. Mutta vaikka me, tai vaikka enkeli taivaasta julistaisi teille evankeliumia, joka on vastoin sitä, minkä me olemme teille julistaneet, hän olkoon kirottu.” Gal 1:4–8.

1. OLE VARMA PYHÄN RAAMATUN LUOTETTAVUUDESTA JA SELKEYDESTÄ

Eteeni tuli aikoinaan historian opinnoissa Ranskassa 40 vuotta kestäneet veriset **hugenottisodat** kidutuksineen ja joukkoteloituksineen

1500-luvulla. Ne johtivat siihen, että yli miljoona ihmistä joutui jättämään kotinsa, joitakin tuli Suomeenkin. Eiväthän nuo hugenotit ymmärtäneet Jumalan sanaa ja pyhää evankeliumia täyteydessään. Mutta he eivät olleet lähteneet sille kerettiläiselle tielle, joka oli vallannut myöhäiskeskiajan kristikunnan ja tänään uudestaan mm. Suomen evankelis-luterilaisen kansankirkon. Nimittäin sellaiseen oppiin, että paikalliskirkko voi olla Pyhän Raamatun yläpuolella ja siis muuttaa Evankeliumin opin. Tämä on Saatanan nerokasta keksintöä. Vaikka Ranskan kuningas piispojen kanssa löi kodit ja konnut säpäleiksi, hugenotit eivät silti luopuneet Raamatustaan. He kuvasivat sinetisään pyhää Raamatua vahvana alsimena, jonka ympärillä on särkyneitä vasaroita. Ja sinetissä oli kirjoitus: **”Vihollisjoukot, takokaa vain! Moukarit murtuvat, alasin kestää ain.”**

Siksi hirmumyrskyjen lyömien, mutta Jumalan sanaan turvanneiden hugenottien virret ovat meille ihanaa rohkaisua. Suoranaisen barbarian keskellä nämä kuitenkin veisasivat: **”Israel, lujaan luottaa saat Herran hyvyyteen. Hän aina avun tuottaa, vie viimein autuuteen, anteeksi synnit antaa armostaan suuresta, kansansa kuormat kantaa, sen päästää tuskasta.”** Vk 268:4.

Oikea kristillinen kirkko seurakuntineen ei ole maallisten vallanpitäjien, ei kansan, ei se ole piispojen, kirkolliskokousten, tuomiokapitulien tai teologisten tiedekuntien akateemikkojen. Jos kirkko on Kirkko isolla K:lla,

se on yksinomaan rakkaan Herramme ja Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen ja se on hänen sanansa luomus. Tässä kristikunnan arkissa on tyynessä ja myrskyssä itse *Pantokrator, Kaikkivaltias!* Seurakunnat voivat pysyä Herran seurakuntina vain silloin, kun Jumalan erehtymätön sana kirkon oikeine tuntomerkkeineen niissä hallitsee. Näin seurakunta pysyy **pyhien yhteisönä**, kuten Tunnustuksemme kirkkoartikla sanoo. Tämä ei ole mitään donatolaisuutta, vaan raamatullis-tunnustuksellisuutta eli voimme sanoa myös: apostolisuutta tai reformikatalisuutta. Pyhiin yhteisö, *sanctorum communio*, on Kristuksen todellinen ruumis, jonka Jumalan sana luo ja jota Jumalan sana, Pyhä Raamattu ainoana totuuden lähteenä ruokkii ja ohjaa. Jos tällaista ei tapahdu, on kysymyksessä jokin uskontohuoltolaitos tai lahko. Onko siis jo se aika Suomen valtakirkossa eli kansankirkossa, siis se aika josta apostoli Paavali puhuu päättäväisesti 2. Tess 2:4, miten *Antikristus valtaa kirkon ja hoitaa sen virkoja*? Saatana on mielissään sellaisista, jotka vetoavat kirkossaan yhteisesti päätettyihin ”pelisääntöihin” – kuten he sanovat – vaikka päätökset ovatkin ilmiselvästi pyhän Raamatun vastaisia. Sanon hugenottien tavoin: Takokaa vaan kirkkoruhtinaat ja uskontotieteilijät Lähetyshiippakuntaamme skismaattiseksi, konservatiiviseksi, pappiskeskeiseksi, rakkaudettomaksi, suvaitsemattomaksi jopa sivistymättömäksi, miten kaiken tämän määrittelettekin. Mutta lähtökohta näille keksimillen-

ne poltinmerkeille on asettautuminen Jumalan sanan ja sitä oikein selittävän Tunnustuksemme yläpuolelle. Sanan, joka mielestänne ei enää siis pidäkään paikkansa, niin kuin se kirjoitettu on.

Me haluamme koko apostolisen ja katolisen kristikunnan kanssa tunnustaa Raamattumme sana sanalta Jumalan puheeksi. Hän ei ole kysynyt milloinkaan sinulta eikä minulta yhtään neuvon sanaa. Hän loi meidät ilman meidän apuamme ja pelasti meidät Poikansa kautta ilman meidän apuamme ja Hän haluaa, että hänet uskotaan sanassa ja pyhissä sakramenteissa juuri sellaiseksi, kuin Hän itse ilmoittaa ja on! Ja tämä usko ei ole ahdistavaa, vaan nimenomaan vapauttavaa! Näin jaksamme jopa tuulta päin! Sinä alat hyräillä vaikkapa laulua ”*Pikku lintu riemuissaan aina laulaa onnestaan...*”. Ja tämä ilo ja innostus tarttuu! Se löytää tiensä sieluun ja sydämeen! Se on Pyhästä Hengestä!

Luther toteaa Raamatun olevan täysin selvä kirja, ja hän ihmettelee, ”*kuinka suuri on Saatanan mahti ja voima ihmislapsissa, kun ei kuulla ja ymmärretä selvänselviä Jumalan sanoja*”. Oppi-isämme sanoi aikansa tunnetuimmalle kirkonmiehelle: ”*Anna meidän olla varmoja väitteiden tekijöitä, sellaisia, jotka harastavat varmoja väitteitä ja niistä löytävät ilonsa...* Pyhä Henki ei ole skeptikko eikä hän ole sydämiimme kirjoittanut epäiltäviä asioita tai mielipiteitä, vaan varmoja totuuksia, jotka ovat itse elämäkin ja kaikkea ko-

kemusta varmempia ja lujempia.”

Sinä joka etsit varmuutta uskon asioissa, sinun tulee paljon istua, mutta vain siellä, missä Jumalan sanaa oikein saarnataan. Tietysti luetkin. Sinä kierrät kaukaa kerettiläiset alttarit ja saarnastuolit, mutta etsit paikan, missä varmasti Kristus tekee Vapahtajan työtään ja Pyhä Henki, Totuuden Henki sanoo aamenensa. Jumalalle kiitos, että rakkaasta isänmaastamme Pyhä Henki löytää sinulle, kentties vähän kauempaa seurakunnan. Ja sinä pappisveljeni, isä Kristuksessa, me tarvitsemme tässä tuulten tuiveruksessa paimenvirassamme aivan toisella tavalla kuin muinaisina yhtenäiskulttuurin aikoina Jumalan sanan ja evankeliumin varmuutta. Oppi-isä perustautui selvään ja erehtymättömään Jumalan sanaan huokaiten: ”**Tässä seison, enkä muuta voi. Jumala minua auttakoon! Aamen.**”

2. OLE VARMA KRISTUKSEN EVANKELIUMISTA JA SEN VOIMASTA.

Eräs oululainen sukulaiseni kertoi laittaneensa puolisonsa hautapaateen Ef 1:7 pyhät sanat:” **Kristuksessa meillä on lunastus hänen verensä kautta.**” Tässä Kristuksen verievanke-
keliumi on lyhyesti ilmaistuna ja tästä ei saa poiketa hiuskarvankaan vertaa. Siksi lukemassani apostoli Paavalin ankarassa, monien mielestä suvaitsemattomassa Galatalaiskirjeen alussa sanotaan, että toisenlaiseen evankeliumiin turvaaminen on kuoleman vakavaa. Lunastajamme eli vapaaksi os-

tajamme synnin, kuoleman ja perkeleen vallasta on jumalihminen Jeesus Kristus. Hän on ristintyönsä, verensä ja haavojensa kautta avannut meille syntisille taivaan. Jumala on Kristuksen tähden armollinen ja laupias. Usko siis ottaa vastaan valmiin syntien anteeksiantamuksen eikä siihen mitään lisää. Tämä tuo ilon, kiittolisuuden ja pelastusvarmuuden. Se antaa myös voiman taistella syntiä vastaan. Oppi-isä sanoo, että mitään pahempaa ei voi olla kuin kristikunnan vallannut **epävarmuusoppi**. Sen hän nimittää rutoksi ja hirviöksi (s. 458–463). Mutta sinähän etsit ulospääsy-tietä, sinä haluat päästä varmuuteen uskon asioista ja iankaikkisesta kohtalostasi. Usko ja omista nyt ehdoit-
ta Jeesuksen täytetyssä työssä syntie-
si anteeksiantamus! Tässä ei ole etu-
käteisvaatimuksia eikä jälkikäteisvaa-
timuksia. Kuulethan sinä samaa kuin
pelokas Elia Karmel-vuorella, ”hiljai-
sen tuulen huminan”? Se on jälleen
syntisi ja syyllisyytesi meren syvyyk-
siin upottavan **Jumalan armon evan-
keliumin ääni** sinun hätääntyneeseen
sydämeesi!

Teologisesti sanottuna: Kristikun-
nan monet epävarmuusopit ennen
ja nyt johtuvat siitä, että sekoitetaan
vanhurskauttaminen ja pyhitys. Sy-
dämeistäni katoaa pelastukseni kallio-
perusta. Sillä se, mikä minussa tapah-
tuu, uudistus ja pyhitys, on loppuun
asti kovin epätäydellistä. Kestävä pe-
rusta ei enää olekaan Kristus ja se,
mitä hän on tehnyt minunkin hyväk-
seni. Tässä on se suuri evankeliumin
ihme: **Jumalan anteeksiantamus**

Kristuksen täytetyssä teossa käy ihmisen parannuksen edellä.

3. OLE VARMA OIKEISTA ALTtareista JA SAARNASTUOLEISTA.

Niin, ”tulihan se sieltä”, sanoi pari vuotta sitten ruustinna Raili saarnani jälkeen. Totta! Ja kyllä se tulee nytkin! Nimittäin olen 30 vuotta saarnannut oikeista alttareista ja saarnastuoleista, niiden välttämättömyydestä. Uudesta testamentista luemme kristillisen seurakunnan mallin: on paimen ja lauma. Emme löydä sieltä aikamme herätysliikeorganisaatioiden mallia, jossa kristityt etsiskelevät mistä milloinkin Jumalan sanan mukaisilta näyttäviä messuja ja hengellisiä tapahtumia. Vaikka aikamme trendinä on muutenkin ”tapahtumallisuus”, tämä ei ole meidän tiemme, emmekä tyydy edes hyviin raamattu-piireihin. Hengellinen puutostauti alkaa näet yllättävän pian. Mutta mistä voin löytää enää oikean seurakunnan ja sitoutua vahvasti siihen? Myrskytuulet ovat tehneet tuhojaan. Onko enää kansankirkossa korpiseurakuntaakaan, jossa ”*evangeliumi puhtaasti saarnataan ja sakramentit Kristuksen mukaan jaetaan*”? Mitä nyt sanon, sanon suurella murheella: Ovathan kaikki aikamme kansankirkon piispat kerettiläisiä – Anathema! ”*Aika lyhyt on, tee heti parannus, Kristuksessa kun on vielä armahdus!*” Vain Jumalan pettämättömän sanan valossa tuleekin arvioida kaikkea, myös näitä hengelliseksi johtajiksi valittuja, ei

edes minkään miellyttävän luonteenpiirteen tai oppineisuuden perusteella. Heidän kaitsemansa seurakunnat ovat muuttumassa yhä enemmän ulkonaisesta hyvinvoinnista huolimatta ”hävityksen kauhistuksen” paikoiksi (Mark 13:14). Äläkä petä itseäsi ja muita jollakin ”Jumalan yllätys”-ideologialla! Kansankirkon seurakunnat eivät enää ole uskovaisten turvapaikoja!

Mutta miksi siis tarvitset ehdottomasti seurakunnan? Kaikki se, minkä Jumala on meidän ulkopuolellamme tehnyt ja tekee eli ristillä Golgatan mäellä ja uudestisyntymisen pesossa eli kasteessa, on pysyvää ja puhdasta. Mutta kaikki se, minkä hän **meissä** tekee Pyhän Henkensä kautta oikeiden alttareiden ja saarnatuolien paikassa, on jatkuvan uudistamisen ja puhdistamisen tarpeessa. Sanon: Sinä tarvitset pyhästä pyhään synninpäästön, sinä tarvitset Jumalan sanan saarnan ja raamatulliset virret, uskovien yhteyden ja kaikkein pyhimmän eli Herran Kristuksen ruumiin ja veren Ehtoollisen sakramentissa.

Näiden ihmeellisten armonvälineiden varassa jatkamme, sillä *Pantokrator*, Jeesus Kristus sanoo nuo valtavat lupauksen sanansa pienille seurakunnillemme, sinulle ja minulle: **”Koska minä elän, niin tekin saatte elää”**, Joh 14:19.

*Lähetysshiippakunnan kesäjuhlassa
su 6.8.2023*

MUUT JOUKKIOT JA LAHKOT, JOTKA EIVÄT OLE MILLOINKAAN YHTYNEET AUGSBURGIN TUNNUSTUKSEEN

Yksimielisyyden ohjeen artikla 12

Juha Huotari, TM, Kirkkonummi ja Jukka Huotari, TM, Kirkkonummi

I Johdanto

Yksimielisyyden ohjeen laatimisen tavoitteena oli lopettaa *Augsburgin tunnustukseen* yhtyneiden teologien keskinäiset, tiettyjä opinkohtia koskeneet kiistat sekä estää tulevien kiistojen syntyminen antamalla malli kiistojen käsittelyn tavalle. Samalla kun Yksimielisyyden ohje rakensii luterilaisten keskinäistä yhteyttä, se myös vastasi Rooman kirkon syytöksiin siitä, että luterilaiset olisivat hylänneet Augsburgin tunnustuksen. Näitä tarkoituksia varten Yksimielisyyden ohjeen artikkelit 1-11 käsittelevät yksityiskohtaisesti kiistanalaisia opinkohtia ja ratkaisevat ne Jumalan sanan johdolla.

Yksimielisyyden ohjeen päättävä 12. artikla on erilainen kuin muut artikkelit. Jo sen nimi ”Muut joukkiot ja lahkot, jotka eivät ole milloinkaan yhtyneet Augsburgin tunnustukseen” antaa ymmärtää, että artikkelilla ei yritetä tavoittaa Augsburgin tunnustukseen yhtyneiden sisäisen yhtenäisyyden vakiinnuttamista, vaan sillä on jokin muu tarkoitus. Myös esitystavaltaan 12. artikla poikkeaa Yksimielisyyden ohjeen muista artikloista.

Kun artikkelit 1-11 ovat yksityiskohdaisia ja perusteellisia kiistanalaisten opinkohtien selvittelyitä ja ratkaisuja, 12. artikla on luettelo neljän erilaisen Augsburgin tunnustukseen kuulumattoman ryhmän hylättävistä ja torjuttavista harhaopeista. Miksi oli tarpeen tunnustaa se, mikä hylätään, jos artikkelissa olevista harhaopeista ei ollut ollut epäselvyyttä tai kiistaa Augsburgin tunnustuksessa pitäytyvien kesken?

Yksimielisyyden ohje perustele 12. artikkelin kirjoittamista kahdella syyllä. Yksimielisyyden ohje haluttiin päättää artikkelilla, jossa kirjoittamisajankohtana tunnettuja radikaalireformaation harhaoppeja hylättiin, koska tällä tavoin haluttiin antaa julkinen todistus ja vakuutus koko kristikunnalle siitä, että Augsburgin tunnustukseen pitäytyvillä ei ole ”mitään tekemistä niiden harhojen kanssa, niin monta kuin niitä onkin, vaan me hylkäämme ja torjumme ne kerta kaikkiaan väärinä, kerettiläisinä, pyhien profeettojen ja apostolien kirjoitusten vastaisina sekä myös oman kristillisen, Jumalan sanaan lujasti perustetun Augsburgin tunnustuksemme vastaisina” (FC-SD 12, 8).

Näin sanomalla haluttiin korostaa, että radikaalireformaation opetuksia ei voinut perustella Raamatulla ja Augsburgin tunnustuksella ja siten heitä ei voi yhdistää tai samaistaa Augsburgin tunnustuksessa pitäytyviin. Tämä tehtävä nähdään artikkelissa ”välttämättömänä” (FC-SD 12, 8), ettei kenellekään tulisi sekaannusta asiasta.

Toiseksi Yksimielisyyden ohjeessa perustellaan artiklaa sillä, että siinä lueteltuja harhaoppeja on kaikkien hurskaiden kristittyjen ”varottava, niin totta kuin sielun pelastus ja autuus on heille kallis” (FC-SD 12, 39). Artiklassa luetellut harhaopit ovat ”Jumalan sanan, kolmen perustunnustuksen ja Augsburgin tunnustuksen ynnä sen Puolustuksen, Schmalkaldenin opinkohtien ja Lutherin katekismusten” vastaisia ja siksi ”valheellisia” ja ”kerettiläisiä” (FC-SD 12, 39). Artiklassa luetellut harhaopit ovat niin vaarallisia, että Yksimielisyyden ohjeen laatijat katsoivat olevan tarpeen niistä erikseen varoittaa, vaikka niistä ei ollut Augsburgin tunnustuksessa pitäytyvien keskuudessa epäselvyyttä. Artiklassa esiteltyjen ryhmien opetus oli keskenään erilaista ja niiden vaikutukset ilmenivät eri tavalla. Joidenkin ryhmien harhat olivat kätkeytyjä, mutta tosiasiassa ne olivat Kristuksen sijaissovituksen turhentamista ja teko-oppia, mikä heijastui opetukseen kirkosta ja armonvälaineistä. Toiset ryhmät opettivat avoimesti Kristuksen persoonaan liittyviä harhoja ja siten kumosivat koko kristillisen uskon. Kaikista näistä Yksimielisyyden ohjeen kir-

joittajat halusivat varoittaa ja antaa aikalaisilleen ja tuleville sukupolville todistuksen oikeasta opetuksesta (FC-SD 12, 40).

Puhtaan opin vastaisen opetuksen paljastaminen ja torjuminen liittyvät Jumalan sanan totuuteen ja sille rakentuvaan kirkon ykseyteen. Sen vuoksi Yksimielisyyden ohjeessa kiistanalaisten opinkohtien käsitteilyn yhteydessä myös hylättiin oikean opetuksen vastaiset väärät opit, sillä ”puhtaan opin säilymisen ja kirkon perinpohjaisen, kestävän ja Jumalalle mieluisen yksimielisyyden aikaansaamiseen ei riitä, että esitetään puhdas ja terveellinen oppi oikein, vaan siihen tarvitaan myös toisin opettavien vastustajien kumoaminen, 1. Tim. 3; Tit.1. Sanoohan Luther, että tunnollisen paimenen tulee sekä kaista ja ruokkia lampaista että varjella niitä susilta. Lampaiden on opittava pakenemaan vieraita ääniä, Joh. 10, ja erottamaan arvokas arvottomasta, Jer. 15” (FC-SD Opin summa, sääntö ja ohje, 14). Kiistanalaisten kohtien paljastamisen myötä ”oikeamieliset kristityt, joille totuus on tärkeä, oppivat siten varomaan esiintyneitä harhoja ja vääristymiä sekä suojautumaan niiltä (FC-SD esipuhe, 10).

Koska oppi on yksi ja totuus on yksi, mistään opinkohdista ei ole olemassa rinnakkaisnäkemysksiä tai tulkintoja, jotka myös olisivat oikeassa. Raamatun opetuksesta poikkeaminen on aina väärin ja siksi vaarallista. Sen vuoksi Yksimielisyyden ohjeen esipuhe muistuttaa painokkaasti, että ”väärässä olevan osapuolen kä-

sitystä ei Jumalan kirkossa voi eikä saa edes sietää, saati sitten puolustella tahi edustaa” (FC-SD esipuhe, 9). Yksimielisyyden ohjeen mukaan kirkon ykseys rakentuu Jumalan sanan totuudelle ja vain sille rakennettu yksimielisyyden ohje on oikeaa ja kestävä kirkon yksimielisyyttä ja ykseyttä. Siksi Yksimielisyyden ohjeen Augsburgin tunnustukseen pitäytyvien keskinäisiä kiistoja ratkovissa artikloissa 1-11 tuotiin myös esille oikean opin vastaiset opetukset ja torjuttiin ne. Kaikki opilliset erimielisyydet on ratkottava Jumalan sanan johdolla eikä muuta keinoa voisi ollakaan. Yksimielisyyden ohje lausuukin artikloista 1-11 ja Jumalan sanasta kirkon ykseyden rakentajana:

”Mutta tästä meidän selvitykseltämme huomaavat ilman muuta kaikki, niin ystävät kuin vihamiehetkin, että me emme ole ajallisen rauhan ja ykseyden saavuttamiseksi tinkineet mitään Jumalan iankaikkisesta, muuttumattomasta totuudesta. Turha sitä olisi yrittääkään, sillä ei sellainen rauha ja ykseys kestäisi pitkään, joka saataisiin aikaan totuuden vastustamiseksi ja pimittämiseksi.

Sitäkin vähemmän meillä on ollut halua kaunistella tai vaikenemalla sivuuttaa puhtaan opin väärennöksiä ja julkisia, kirottuja harhoja. Sen sijaan olemme sydämeistä tunteneet halua ja rakkautta sellaiseen ykseyteen, joka varjelee Jumalan kunnian loukkaamattomana, mitään pyhän evankeliumin totuudesta tinkimättä ja vähimmällekin harhalle tilaa antamatta. Sitä ykseyttä olemme koko sy-

dämeistä ja kaikin voimin tahtoneet edistää. Näin autetaan kurjat syntiset oikeaan, tosi parannukseen, masentuneet rohkaistaan uskomaan ja uskovia lujitetaan uudessa kuuliaisuudessa. Näin tulevat syntiset vanhurskaiksi ja ikuisesti autuaiksi yksin ja ainoastaan Kristuksen ansion perusteella” (FC-SD 11, 95-96).

Siten 12. artikla ei jää muusta Yksimielisyyden ohjeesta irralliseksi, sillä pohjimmiltaan siinä toteutetaan kirkon yksimielisyyden vaatimaa puhtaan opin vastustajien paljastamista ja kumoamista, vaikka kumoaminen tapahtuukin vain yleisesti viittaamalla opin ohjeeseen eli Jumalan sanaan ja siihen perustuviin tunnustuksiin.

Uskonpuhdistuksessa oli kyse Jumalan sanan totuudesta ja sen vuoksi väärää opetusta ei voinut sallia. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut väärin opettavien vainoa tai vahingoittamista. Luterilaisessa uskonpuhdistuksessa ei koskaan ajateltu, että harhaopettajien voittaminen tapahtuisi miekalalla tai tulella. Luterilaisuudessa pidettiin selviönä, että harhaoppista ei voi voittaa takaisin muulla tavoin kuin Jumalan sanan opetuksella.

II Mitä joukkiot ja lahkot ovat?

Mitä joukkioilla ja lahkoilla tarkoitetaan? Yhteistä niillä on se, että molemmat ovat menneet harhaan. Ne eivät ole toistensa synonyymeja. Joukkio on ikään kuin ensimmäinen askel lahkoon tiellä, lahkoon ”esiaste”. Joukkio on usein sellainen ryhmä, joka on aluksi jonkun liikkeen sisällä, mutta

sitten ajautuu väärille raiteille. Lahko sen sijaan on, kuten C.F.W. Walther ilmaisee, harhaoppinen yhteisö.

Usein joukkioita ja lahkoja kutsutaan joko radikaalireformaation perillisiksi tai reformaation vasemmaksi siiveksi. Näiden ryhmien tarkka luokittelu on vaikeaa. Tämä johtuu siitä, että radikaalireformaation aikana monet villit teologiset näkemykset levisivät nopeasti. Opillista yhtenäisyyttä ryhmillä ei ollut, eivätkä ne koskaan muotoilleet kaikille yhtenäistä tunnustusta. Radikaalireformaation ryhmillä ei ollut yhtä selkeää johtajaa, vaan niillä oli monia paikallisia johtajia, jotka vaikuttivat eri paikoissa yhtä aikaa. Usein radikaalireformaation ryhmät myös joutuivat esivallan vainoamaksi, koska ne ryhtyivät avoimeen kapinaan sitä vastaan.

Vaikka joukkiot ja lahkot olivat opillisesti sekalaisia ja maantieteellisesti hajalleen levinneitä ryhmiä, niitä kuitenkin yhdisti samankaltainen käsitys kirkosta, valtiosta ja yhteiskunnasta. Monen joukkion ja lahkon piirissä ajatteltiin, että olemassa olevat kirkot olivat moraalisesti ja opillisesti rappiolla. Joukkioiden ja lahkojen mukaan uskonpuhdistajien työ oli jäänyt kesken, koska he eivät muka olleet täysin ymmärtäneet, mitä kirkossa oli ollut vikana. Joukkioiden ja lahkojen mielestä kirkossa oli tapahtunut suuri uskosta luopuminen apostolisen ajan jälkeen. Oikea kirkko oli joko kadonnut tai mennyt maan alle. Oikeaan uskonpuhdistukseen katsottiin kuuluvan kaiken vanhan tradition hylkääminen ja kristillisen uskon

ja elämän täydellinen uudistaminen, paluu apostolisen ajan kirkkoon.

Tämä tarkoitti kirkon ja valtion sekä uudestisyntymättömiksi katsottujen kirkon jäsenten kirkosta erottamista. Radikaalireformaation mukaan oikea Kristuksen kirkko maan päällä oli pyhien yhteisö, johon ei kuulunut syntisiä. Tällaiset kirkot olivat usein pieniä ja erillään muusta maailmasta. Vain uskovia voitiin ottaa kirkon jäseniksi. Kirkko koostui näin ollen yksilöistä, eikä perheistä, toisin sanoen aikuisista, joilla oli ollut uskonnollinen kokemus ja jotka olivat pyhiä ja täydellisiä.

Käytännössä tällainen perfektionismi eli oppi elämänvanhurskauden täydellisyydestä tekee kristillisen uskon mahdottomaksi, koska kristillinen usko on uskoa syntien anteeksi-antamukseen ja siis edellyttää syntisyyttä. Perfektionismille on tyypillistä, että se tinkii Jumalan lain vaatimusten täydellisyydestä. Synti saatetaan rajoittaa siihen, mitä ihminen tekee tietoisesti ja harkiten Jumalan lakia vastaan, mutta ihmisen synnynäinen taipumus pahaan tai tahattomat rikkomukset eivät perfektionistisen opin mukaan ole syntiä. Muutenkin joukkiot ja lahkot korostivat usein jotakin erityisoppia tai teologista painotusta, kuten kastetapaa, tai pitivät esillä areiolaisuuden kaltaisia vanhoja harhaoppeja. Lisäksi monet niistä pitivät vainotuksi joutumista oikean kristityn merkinä.

Reformaation vasemman siiven ryhmiä yhdisti myös se, että ne olivat radikaaleja yhteiskunnallisissa

asioissa. Ryhmien mukaan kristityiltä oli kiellettyä osallistua valtion ja yhteiskunnan toimintaan. Tämä saattoi ilmetä joko avoimena kapinana tai verojen maksamisen, asepalveluksen, valojen vannomisen ja esivallan viroissa toimimisen kieltämisenä. Käytännössä tämä johti ryhmät harjoittamaan ankaraa yhteiskunnasta erottautumista.

Yksimielisyyden ohjeen laatijat ymmärsivät, että reformaation vasemmalla laidalla oli monia sekavia ja keskenään erilaisia ryhmiä, jotka olivat kokonaisuutena aivan eri sukua kuin olemassa olevat kirkot. Siitä huolimatta he pystyivät näkemään joukkioiden ja lahkosten yhtäläisyydet ja erot.

Siksi niistä pystyi puhumaan yhdessä artikkelissa. Yksimielisyyden ohjeen laatijat lajittelivat joukkioiden ja lahkosten harhaopit neljään pääryhmään: kasteenuusijoiden, schwenckfeldiläisten, uusien areiolaisten ja uusien antitrinitaarien harhaoppeihin.

III Kasteenuusijat

Ensimmäisenä neljästä lahkosta artikkelissa esitellään kasteenuusijat ja niiden harhaopit. Nimityksellä ”kasteenuusijat” ei viitata opillisesti ja hallinnollisesti yhtenäiseen ryhmään, vaan kyseessä on yleisnimitys radikaalireformaation monenlaisille keskenään erilaisille ryhmille. Artiklassa luetellut kasteenuusijoiden harhaopit eivät kuvaa yhden ryhmän opetusta, vaan se on kooste erilaisten radikaalireformaation liikkeiden opetuksista.

Näillä liikkeillä oli kuitenkin sen verran yhteisiä piirteitä, että niistä voitiin puhua yhteisesti kasteenuusijoina. Itsestään he eivät käyttäneet tätä nimitystä, vaan se on ulkopuolisten antama nimi, joka kertoo heidän opetuksensa ja toimintansa näkyvästä piirteestä. Kasteenuusijat eivät pitäneet lasten kastamista oikeana ja lapsikastetta pätevänä. Sen vuoksi he kastoivat vain aikuisia ja uudestikastoivat ne, jotka oli kastettu lapsina.

Tästä he myös saivat nimensä kasteenuusijat, jota Yksimielisyyden ohjeessa käytetään. Oman opetuksensa mukaan he kastoivat ensimmäisen kerran eikä uudelleenkastamista tai kasteenuusimista tapahtunut.

Artikkelissa kasteenuusijoiden harhaopit käsitellään niiden sisällön ja vaikutusalueen mukaan kolmessa ryhmässä. Kasteenuusijat artiklan mukaan ”levittävät sellaista oppia, jota ei ole suvaittava eikä siedettävä kirkon, valtion eli maallisen regimentin eikä talouselämän ja perheen piirissä” (FCep. 2).

Opinkohtia, joita ei voi suvaita kirkon piirissä

Kirkon piiriin kuuluvat kasteenuusijoiden harhaopit ovat niin perustavanlaatuisia, että ne antavat kasteenuusijoiden opetukselle ominaisen lakimaisen ja tekohurskautta korostavan ominaispiirteen, joka heijastuu myös opetukseen maallisesta regimentistä sekä talouselämästä ja perheestä.

Lakimaisuudesta ja tekohurskau-

desta johtuu, että kasteenuusijoita kutsutaan artiklassa uudeksi munkkilaisuudeksi. Rinnastaminen munkkilaisuuteen on osuva, sillä munkkilaisuuden tavoin kasteenuusijat eivät nähneet perisyntiä sen koko syvyydessään perisyllisyytenä ja periturmeluksena. Sen vuoksi kasteenuusijoiden opetuksen mukaan ihminen ei ole hengellisesti kuollut, vaan hän pystyy vaikuttamaan teoillaan pelastukseensa. Perisyntin todellisuuden kieltäminen liittyy armon ja pelastuksen hämärtymiseen, mikä myös näkyy kasteenuusijoiden opetuksessa selvästi.

Raamatun opetuksen mukaan, joita luterilaiset ovat aina seuranneet ja opettaneet, Aadamin lankeemuksen seurauksena kaikki ovat tulleet syn-tisiksi ja kadotustuomion alaisiksi. Kukaan ei voi lakia noudattamalla tai omin teoin tulla vanhurskaaksi, sillä lakia ei voi täydellisesti täyttää.

Pelastus tulee ihmisen ulkopuolelta Kristuksen täytetyn työn perusteella, joka ilmoitetaan evankeliumissa Kristuksesta. Evankeliumi julistaa ja antaa pelastuksen uskon kautta ilman lakia, armosta, Kristuksen tähden lahjana ja ilmaiseksi.

Kasteenuusijoilla tämä kirkas Raamatun opetus ei ollut selvä. Pelastuksen asiassa Kristuksen täytetty työ ei heidän mukaansa ole riittävä ja sitä tarvitsee täydentää. Artikla kuvaa kasteenuusijoiden pelastusta koskevaa harhaoppia seuraavasti: ”Meidän vanhurskaudemme Jumalan edessä ei ole yksin Kristuksen kuuliaisuus ja ansio vaan myös oma uudistumisem-

me ja oma hurskaudemme, vaelluksemme Jumalan edessä. Hurskaus on heidän mukaansa pääasiassa heidän erityisten sääntöjensä noudattamista, omavaltaista hengellisyyttä, eräänlaista uutta munkkilaisuutta” (FC-SD 12, 10).

Kasteenuusijoiden, samoin kuin muiden Raamatun armo-opista poikkeavien perusvirhe on, että he eivät erota ihmisen ulkopuolella olevaa Jumalan pelastavaa armoa eli armollista mielenlaatua Kristuksen tähden (*gratuitus Dei favor propter Christum*) ihmisen sisällä olevasta Jumalan armollisen mielenlaadun seurauksena tulevasta hyvyydestä eli kykeneväisyydestä hyviin tekoihin.

Pelastuksen yksinomaisena syy-nä on Jumalan armo Kristuksessa ja sen vuoksi armo (*favor Dei*) on tarkoin erotettava armolahjoista (*gratia infusa*). Mikäli armolahjoista tehdään vanhurskautuksen syy tai lisäsy, on siirrytty opettamaan lain ja ihmiste-kojen vanhurskautta ja kumottu koko kristillinen oppi pelastuksesta, joka tulee yksin armosta.

Kun kasteenuusijoiden pelastusta koskeva harha on niin perustava, sillä on välittömiä seurauksia heidän opetukseensa armonvälineistä. Kasteenuusijoiden opetuksen mukaan ihminen ei voi panna turvaansa armonvälineiden antamaan objektiiviseen armonlupaukseen, koska sellaista ei heidän mukaansa ole. Sen sijaan ihmisen on etsittävä turvaa ja varmuutta itsestään eli omasta vaelluksestaan ja uudistuksestaan tai keksimiensä sääntöjen noudattamisesta. Keskei-

seksi lähtökohdaksi nousee oman sydämen sisäinen todistus tai sydämen tunne, joka todistaa Kristuksen rakkaudesta sydämessä. Sen sijaan, että usko perustettaisiin Jumalan sanan lupauksille, kasteenuusijat perustivat uskon oman sydämen tunteeseen ja kokemukseen sekä omaan hurskauteensa, mikä heidän kohdallaan tarkoitti itse keksimiensä sääntöjen mukaan elämistä.

Sanan ja sakramenttien hylkäämisen taustalla kasteenuusijoilla on se perustava virhe, että he erottavat sanan ja Hengen toisistaan ja tavoittelevat Henkeä ilman ja ohi sanan. Tämänlaisessa opetuksessa mennään aina harhaan, sillä siinä on hylätty Pyhä Raamattu Jumalan sanana eikä silloin Raamatun lupauksiin voi luottaa ja turvautua. Siksi uskonpuhdistuksessa painotettiin, ”että Jumala ei anna Henkeänsä tai armoansa kenellekään muuten kuin edeltävän sanan välityksellä ja myötä.

Siten suojaudumme hurmahengiltä, jotka kerskuvat saaneensa Hengen ilman sanaa ja ennen sanaa ja jotka siksi mielensä mukaan arvostelevat, tulkitsevat ja venyttävät Raamatua ja suullista sanaa” (SO III, 8, 3). Vain pitämällä kiinni Raamatun ilmoituksesta Jumalan pelastavasta armosta Kristuksen tähden (*satisfactio vicaria*) säilyy oikea oppi maailman täydellisestä sovituksella Kristuksen työssä. Kristuksen sovitus on täydellinen ja riittävä eikä se tule sellaiseksi jonkin ihmisteon kautta kuten kasteenuusijat opettivat. Muutoin ei säily Raamatun opetus armon-

välineistä Jumalan armollisen tahdon merkkeinä ja todistuksina ihmisiä kohtaan eli opetus, että armonvälineet tarjoavat ja lahjoittavat lupaa-mansa syntien anteeksiantamuksen.

Kasteenuusijoiden opetus kasteesta tulee ymmärretyksi tätä taustaa vasten. Keskeiseksi kasteenuusijoiden opetuksessa nousee heidän oma hurskautensa ja vaelluksensa eli tosiasias-
assa itse keksittyjen sääntöjen seuraaminen ja noudattaminen. Kasteella ei ole kasteenuusijoiden opetuksessa merkitystä, koska Jumalan Henki toimii suoraan, ilman välineitä. Siksi kaste nähdään ulkonaisena asiana, jolla ei ole varsinaista sisältöä, eikä se siksi välitä Jumalan lahjoja. Kun tähän vielä lisätään muut kasteenuusijoiden opetuksen edellämäinitut perustavat harhat eli perisyntien raamatullisen merkityksen torjuminen sekä Kristuksen sovitus-
työn epätäydellisyys ja riittämättömyys, päädytään kasteenuusijoiden legalistiseen kasteopetukseen. Kasteenuusijoiden mukaan ihminen ei ainoastaan voi tehdä pelastuksensa eteen jotakin, koska perisyntien perisyöllisyyttä ja turmel-
tuneisuutta ei ole, vaan ihmisen pitää tehdä pelastuksen eteen jotakin, koska Kristuksen sovitus-
työ ei yksin ollut riittävä. Yksi tällainen ihmisen pelastuksensa eteen tekemä teko on heidän mukaansa kaste.

Kasteenuusijoiden mukaan kaste ei ole Jumalan teko ihmiselle, vaan ihmisen teko Jumalalle.

Pelkkänä ulkonaisena asiana kaste on kasteenuusijoiden mukaan ainoastaan ihmisen oman kuuliaisuuden ul-

koinen teko ja sellaisena vain sisälyksetön symboli vailla suurempaa merkitystä.

Kasteen olemus ja arvo muuttuvat yhdentekeviksi eikä kasteen sisältämiä lahjoja tunnusteta. Koska kasteella ei ole sisältöä eikä lahjoja, joita se antaisi, kastetta ei voi kutsua armonvälineeksi, jonka lupauksiin voi luottaa ja turvautua.

Tässä tulee esille kasteenuusijoiden opetus uskon ja kasteen suhteesta. Kaste ihmisen omana kuuliaisuuden tekona tarkoittaa sitä, että kasteen perusta on ihmisen oma usko. Sen vuoksi vain uskonsa tunnustavat voidaan kastaa. Usko ei kuitenkaan tarkoita kasteenuusijoilla luotamista ja turvautumista Jumalan sanan ja sakramenttien lupauksiin, vaan se on ihmisen oma, Jumalan silmissä ansiollinen teko. Kasteenuusijoilla siis kasteen lisäksi usko on ihmisen omaa tekoa.

Koska kaste ymmärretään ihmisen tekemänä tunnustustekona ja kaste perustuu uskoon, kasteenuusijoiden mukaan lapsia ei saanut kastaa ”ennen kuin he ymmärtävät asioita ja kykenevät itse tunnustamaan uskonsa” (FC-SD 12, 12). Pienet lapset eivät edes tarvitse kastetta, koska he ovat kasteenuusijoiden mukaan ”vanhurskaita ja viattomia” (FC-SD 12, 11) eli synnittömiä ja pelastuvat siksi ilman kastetta. Lasten kastamatta jättämistä perusteltiin joidenkin kasteenuusijoiden keskuudessa myös lapsen vanhemmilta perityllä pyhyydellä. Tämän jo vanhan kirkon aikana tunnetun ja silloin tuomitun harha-

opin mukaan kristittyjen lapset ovat syntymänsä perusteella pyhiä Jumalan lapsia ja sen vuoksi pelastuvat ennen ja ilman kastetta. Siksi kastetta ei ole tarpeen lapselle toimittaa (FC-SD 12, 13).

On selvää, että tämänlainen opetus kasteesta ja sen edellytyksistä ei voi sekoittaa Augsburgin tunnustuksen opetukseen. Kasteenuusijoiden tapa tehdä kasteesta laki ja ihmisteko turhentaa evankeliumin, sillä kaste ei ole pelkkää vettä, ”vaan Jumalan käskyn sisältävä ja Jumalan sanaan yhdistetty vesi” (Vähä katekismus) eli ”Jumalan sana vedessä” (SO III,5, 1). Siksi kaste ei ole vähäpätöinen asia, vaan se on valtava Jumalan lahja ihmisille. Ison katekismuksen mukaan ”kaste on vielä paljon suurenmoisempi asia kuin mikään muu, mitä Jumala on käkenyt ja asettanut.

Sanalla sanoen: se on niin täynnä lohtua ja armoa, etteivät taivas ja maa voi sitä käsittää. Tämän uskomisen vaatii kuitenkin mestarin taidot, sillä vaikka aarretta ei puutu, vika on siinä, että ihmiset eivät osaa siihen tarttua eivätkä pitää siitä kiinni” (IK IV, 39-40). Sen vuoksi kasteesta ja sen lahjoista voi iloita ja niihin turvautua, sillä kaste ei ole kristityn elämässä menneisyyteen kuuluva tapahtuma, vielä vähemmän ihmisen oma teko. Katekismus jatkaakin kasteesta ja sen lahjoista muistuttamalla, että ”kaste antaa sen vuoksi jokaiselle kristitylle koko elämän ajaksi riittämisiin oppimista ja harjoittamista. Hänellä on jatkuvasti täysi työ uskoa lu- jasti se, minkä kaste lupaa ja vaikut-

taa: voitto Perkeleestä ja kuolemasta, syntien anteeksiantamus, Jumalan armo, Kristus kaikkienensa ja Pyhä Henki lahjoinensa. Se antaa niin ylenpalttisen runsaasti, että heikko luonto sitä ajatellessaan alkaa väkisinkin epäillä, voiko tämä olla totta” (IK IV, 41-43).

Siinä missä Raamattuun ankkuroitu opetus kasteesta ja kaikesta, mitä siihen liittyy, tuo ihmiselle ilon ja levon Kristuksessa, kasteenuusijoiden opetus ei voi tätä tarjota. Kasteenuusijoiden opetuksessa kaste ei ole kristittyinä olemisen ja elämisen lähtökohta, vaan kaste on yksi pakollinen kristityn teko muiden kuuliaisuuden tekojen joukossa. Tämän opetuksen seurauksena ihmisistä tulee joko epätoivoisia, jotka eivät löydä lohdutusta mistään tai ylpeitä ja omavanhurskaita, jotka eivät tarvitse Kristusta syntien sovittajaksi. Jälkimmäiseen viittaa osalla kasteenuusijoita esiintynyt seurakuntaoppi, joka artiklan mukaan kuuluu: ”Sellainen seurakunta, jossa vielä on syntisiä, ei ole oikea kristillinen seurakunta” (FC-SD 12, 14). Vaatimus synnittömien seurakunnasta on tyyppillinen erilaisille lahkaille, eivätkä kasteenuusijat tehneet tässä poikkeusta.

Viimeisenä kirkossa olevista kasteenuusijoiden harhoista Yksimielisyyden ohje esittelee kaksi heidän parissa esiintynyttä kristologista harhaa. Yksimielisyyden ohjeen täydellisessä selityksessä kristologiset harhat on sijoitettu kaikkien kasteenuusijoiden parissa esiintyneiden harhojen lopuksi, eräänlaiseksi loppukaaneetiksi kasteenuusijoiden opetuk-

sesta. Sen sijaan Yksimielisyyden ohjeen tiivistelmässä kasteenuusijoiden kirkossa esiintyvät harhat aloitetaan kertomalla heidän parissa esiintyvillä kristologisilla harhoilla. Molemmilla tavoilla kertoa kasteenuusijoiden kristologisista harhoista Yksimielisyyden ohjeen luetteloissa on kuitenkin sama viesti. Valittu pedagoginen metodi viestin kertomiseen vain on eri. Tiivistelmää lukiessa heti aluksi tuodaan esille kasteenuusijoiden harhojen syy. Kaikki kasteenuusijoiden väärä opetus kumpuaa harhautumisesta kristologiassa.

Täydellistä selitystä lukiessa taas ensin kerrotaan kasteenuusijoiden harhat ja sitten niiden syy. Kun sama asia haluttiin esittää kahdella eri tavalla, kertoo se Yksimielisyyden ohjeen laatijoiden halusta alleviivata oppia Kristuksesta kristillisen uskon perustana.

Kasteenuusijoiden keskuudessa opetus Kristuksen persoonasta ja työstä oli vääristynyt ja sen vuoksi he opettivat pelastuksesta ja sen välineistä väärin. Kasteenuusijoiden kristologiset harhat eivät olleet uusia, vaan kyseessä oli vanhan kirkon aikana esiintyneiden kristologisten harhaoppien uusi tuleminen. Kasteenuusijoiden parissa esiintyi kahdenlaista toisilleen vastakkaista opetusta Kristuksen persoonasta. Toisaalta jotkut kasteenuusijat kielsivät Kristuksen tosi ihmisyyden opettamalla, että ”Kristus ei saanut lihaansa ja vertaan Neitsyt Mariasta vaan toi ne mukanaan taivaasta” (FC-SD 12, 25). Toiset taas kielsivät Kristuksen tosi

jumaluuden opettamalla, että ”Kristus ei myöskään ole tosi Jumala olemukseltaan, vaan hänellä on pelkätään enemmän lahjoja ja ylhäisempi kirkkaus kuin muilla ihmisillä” (FC-SD 12, 26).

Kumpikin kasteenuusijoiden parissa esiintynyt opetus tekee mahdottomaksi pelastuksen yksin armosta uskon kautta Kristuksen tähden. Kasteenuusijoiden opetuksen seurauksena on aina vain teko-oppia, sillä heidän pelastusoppinsa kristologiset edellytykset eivät salli syntien täydellistä sovitusta Kristuksessa. Oikea vanhurskauttamisoppi edellyttää Kristuksen jumalallisen luonnon ja inhimillisen luonnon tunnustamista samassa persoonassa, kuten Yksimielisyyden ohje 3. artiklassa opettaa:

”Meidän vanhurskautenamme ei ole Kristuksen jompikumpi luonto vaan Kristuksen koko persoona. Jumalana ja ihmisenä hän on meidän vanhurskaudemme, koska hän yksin on täydellinen, ehyesti kuuliainen.

Vaikka Kristus olisikin Pyhän Hengen vaikutuksesta siinnyt ja syntynyt synnittömänä ja ihmisluonnossaan yksin täyttänyt kaiken vanhurskauden, ei hänen inhimillistä kuuliaisuuttaan eikä kärsimystään voitaisi lukea meidän hyväksemme, ellei hän olisi iankaikkinen, tosi Jumala. Ei myöskään Jumalan Pojan jumalallinen luonto voisi yksinään olla meidän vanhurskaudemme, ellei Jumalan Poika olisi tullut ihmiseksi. Sen vuoksi me uskomme, opetamme ja tunnustamme, että meille luetaan vanhurskaudeksi Kristuksen ko-

ko persoonan koko kuuliaisuus, jota hän on meidän sijaisenamme osoittanut Isälleen aina ristin häpeälliseen kuolemaan saakka. Ilman jumalallista luontoa ei inhimillinen luonto olisi kyennyt kuuliaisuudellaan eikä kärsimyksellään antamaan iankaikkiselle, kaikkivaltiaalle Jumalalle hyvitystä koko maailman synneistä. Toisaalta ei jumaluus yksinään, ilman ihmisyyttä, olisi voinut toimia välittäjänä Jumalan ja meidän välillämme” (FC-SD 3, 55-56).

Kasteenuusijat esiintyivät oikean opetuksen edustajina, mutta todellisuudessa heidän opetuksensa perusta oli jo vanhan kirkon aikana tunnettu ja hylätty vääränä. Väärä opetus Kristuksen persoonasta ja työstä vaikuttaa aina muihin opinkohtiin, kuten kasteenuusijoiden kohdalla on nähty.

Kasteenuusijoiden opetus sanan ja Hengen erottamisesta avaa oven kaikenlaiselle Raamatun ulkopuoliselle opetukselle. Artiklan tarkoituksena ei ollut tehdä kaiken kattavaa luetteloa kasteenuusijoiden harhaopeista, vaan tuoda esille kasteenuusijat ja heidän pääoppinsa sekä varoittaa niistä. Artiklassa todetaankin lueteltujen opinkohtien jälkeen, että vastaavia ”opinkohtia on enemmänkin. Kasteenuusijathan jakaantuvat moniin ryhmiin, jotka ovat toinen toistaan harhaoppisempia.” (FC-SD 12, 27).

Opinkohtia, joita ei voi suvaita valtion sekä talouselämän ja perheen piirissä

Kasteenuusijoiden opillisten harho-

jen lisäksi heidän opetuksensa yhteiskunnasta, taloudesta ja perheestä oli vääristynyt. Kun kasteenuusijoiden vaatimuksena oli täysin pyhien ja täydellisten seurakunta, siitä seurasi eristäytyminen maailmasta ja maalliseksi katsotuista yhteiskunnallisista tehtävistä ja instituutioista. Eristäytyminen meni niin pitkälle, että koko esivalta nähtiin kielteisessä valossa eikä kristitty saanut toimia esivalan virassa tai kutsua esivaltaa apuun pahoja vastaan taistellessaan. Myös tietyt ammatit olivat kasteenuusijoiden mukaan kristityltä kiellettyjä, ja näistä artikla mainitsee ravintolanpitäjän, kauppiaan ja asesepän ammatit. Jopa avioliitto alistettiin kasteenuusijoiden opille. Kasteenuusijoiden opetuksen mukaan ”aviopuolisot saavat uskonnollisista syistä erota; puolisolalla on oikeus jättää puolisonsa ja mennä naimisiin toisen kanssa, joka on samaa uskoa” (FC-SD 12, 24). Kaikissa näissä valtiota, talouselämää ja perhettä koskevissa opinkohdissa näkyy kasteenuusijoiden ”munkkilaisuus” eli lakimainen, pyhänä ja hurskaana pidetyn elämän eläminen pelastuksen saavuttamisen välineenä.

IV Schwenckfeldiläisten harhaoppeja

Kasteenuusijoiden liikkeen kanssa vaikutti yhtä aikaa toinen radiikaali virtaus, spiritualistit. Liike korosti Jumalan Hengen täyttämää yksilöä. Kaikki ”ulkonainen”, kuten sakramentit ja kirkkojärjestys, torjuttiin. Niillä ei voinut olla uskossa min-

käänlaista merkitystä. Myös Raamattu oli spiritualistien mukaan ymmärrettävä tältä pohjalta. Armonvälineitä ei näin ollen tarvittu pelastavan uskon syntymiseksi. Välitön, ihmisen sisimmässä vaikuttava näkymätön Jumalan sana oli heille olennaisempaa kuin Raamatun ulkonainen sana, jota he nimittivät myös ”paperiseksi paaviksi”.

Tunnetuin spiritualistisista vaikuttajista oli Kaspar von Schwenckfeld (n. 1489/90-1561). Hän tutustui Lutherin teologiaan jo vuonna 1518 ja oli auttamassa uskonpuhdistuksen viemistä Ala-Sleesiassa sijaitsevaan Legnican kaupunkiin (saks. Liegnitz) seuraavan vuosikymmenen alussa.

Pian hän kuitenkin alkoi etääntyä uskonpuhdistuksesta. Vuonna 1525 Schwenckfeld tapasi Lutherin Wittenbergissä, jossa yritti vakuuttaa hänet omasta vertauskuvallisesta ehtoollisteologiastaan, minkä hän katsoi olevan luterilaisen ja zwingliläisen ehtoollisteologian välissä ja molempien hyväksyttävissä. Lutherilta ei löytynyt ymmärrystä tällaiselle hurmahengelle, jota hän piti ”hulluna narrina” ja ”paholaisen riivaamana”.

Schwenckfeld jatkoi edelleen etääntymistään uskonpuhdistuksesta. Vuoteen 1531 mennessä hän oli jo hylännyt uskonvanhurskauden, Raamatun auktoriteetin, armonvälineet, lapsikasteen ja koko Augsburgin tunnustuksen. Omasta mielestään Schwenckfeld oli ikään kuin Rooman kirkon ja luterilaisen teologian välissä, mutta tosiassa hän edusti äärimmäistä 1500-luvun ”egoismia”.

Schwenckfeld sai ajatuksilleen seuraajia, joita alettiin nimittää oppiisänsä mukaan schwenckfeldiläisiksi. He eivät olleet suuri joukko, mutta opetukseltaan he olivat menneet pahasti harhaan.

Yksimielisyyden ohjeen täydellisessä selityksessä mainitaan seitsemän schwenckfeldiläisten harhaoppia. Tiivistelmässä harhoja luetellaan kahdeksan, mikä johtuu siitä, että se on jakanut täydellisessä selityksessä ensimmäisenä kerrotun harhan kahteen osaan. Yksimielisyyden ohjeessa luetellut schwenckfeldiläisten harhaopit voidaan jakaa kolmeen ryhmään, joista ensimmäisenä käsitellään schwenckfeldiläisten kristologisia harhoja.

Schwenckfeldiläiset opettivat eutykhesläistä monofysitismia eli he sekoittivat Kristuksen jumalallisen ja inhimillisen luonnon yhdeksi olemuksesi niin, että Kristuksen ihmisluonto muuttuu jumalalliseksi. Toisin sanoen he kielsivät Kristuksen tosi ihmisyyden. He opettivat, että Kristuksen tosi jumaluus oli omaksunut Kristuksen tosi ihmisyyden ylösnousemuksen jälkeen siten, ”että Kristuksen kummankin luonnon olemus, ominaisuudet, tahto ja kunnia ovat samat, sekä myös, että Kristuksen liha kuuluu Pyhän Kolminaisuuden olemukseen” (FC-ep. 12, 21). Tästä kristologisesta väärinkäsityksestä johtuen schwenckfeldiläiset väittivät, että ”ne, jotka pitävät Kristuksen lihaa luotuna, eivät oikealla tavalla tunne Kristusta taivaan hallitsijana ja kuninkaana” (FC-ep.12, 20).

Franz Pieper muistuttaa, että Kristuksen tosi ihmisyyden hylkääminen joko kieltää Kristuksen sijaishyvityksen (*satisfactio Christi vicaria*) kokonaan tai ainakin jättää sen aivan taka-alalle. Kyse ei ole näin ollen pienestä harhasta. Pieper jatkaa: ”Se, joka kieltää *satisfactio vicarian*, ei tunne sitä Kristusta, jota Raamattu opettaa (Joh. 1:29; Matt. 20:28 jne.); sikäli taas kuin joku ei tunne Kristusta, hän ei voi oppia tuntemaan Kristuksen sanaakaan, niinkuin Kristus itse sanoo (Joh. 8:43, 47)”.

Toiseksi schwenckfeldiläiset opettivat väärin armonvälineistä eli sanasta, kasteesta ja ehtoollisesta. Tämä oli seurausta *satisfactio vicarian* kieltämisestä. Evankeliumin sana ja sakramentit ovat armonvälineitä vain sen ansiosta, että ne lupaavat ihmiselle Kristuksen *satisfactio vicarian* kautta Jumalan tykönä olemassa olevan syntien anteeksiantamuksen. Kaikki, jotka kieltävät *satisfactio vicarian*, kieltävät samalla armonvälineet Raamatun mielessä.

Schwenckfeldiläiset katsoivat, että ”kirkon palveluvirka, sanan saarnaaminen ja kuuleminen, ei ole se väline, jota käyttämällä Jumala, Pyhä Henki, opettaa ihmisiä ja vaikuttaa heissä pelastavaa Kristuksen tuntemista, kääntymystä, parannusta, uskoa ja uutta kuuliaisuutta” (FC-ep.12, 22).

Hurmahenkien tapaan schwenckfeldiläiset katsoivat Pyhän Hengen toimivan Jumalan säätämien armonvälineiden ulkopuolella. Tästä seuraa, että myös sakramentit ovat tarpeettomia.

Schwenckfeldiläisten mukaan Jumala ei käytä kastevetä ”välineenä sinetöimään lapseutta ja synnyttämään uudesti” (FC-ep.12, 23). Heille ”pyhän ehtoollisen leipä ja viini eivät ole välineitä, joita käyttäen Kristus jakaa ruumiinsa ja verensä ehtoollisvieraille” (FC-ep.12, 24).

Raamatun mukaan yhteys Jeesukseen nimenomaan syntyy ja säilyy armonvälineillä. Kasteessa pukeudutaan Kristukseen ja omistetaan hänet vanhurskauden puvuksi, jossa ollaan puhtaita ja Jumalalle kelpollisia. Jumala kutsuu syntisiä lain ja evankeliumin saarnalla. Jeesus asetti sakramentit sanallaan ja liitti niihin armonlupauksensa. Jos sakramentit hylätään tai niitä vieroksutaan, ei pysytä Jeesuksen sanassa. Omantunnon hädessä on suunnattava katseensa itsestä pois. Uskon katse on suunnattava ristiinnaulittuun Kristukseen ja luotettava armonvälineiden lupauksiin, koska ne antavat synnit anteeksi ja iankaikkisen elämän. Sana ja sakramentit antavat ahdistetulle sielulle omantunnon rauhan ja varmuuden iankaikkisesta autuudesta. Schmalkaldenin opinkohdissa sanotaan: ”Meidän täytyy siis pitää lujasti kiinni siitä, että Jumala ei tahdo olla tekemisissä ihmisten kanssa millään muulla tavalla kuin sanan ja sakramenttien välityksellä. Kaikki se, mitä ilman sanaa ja sakramentteja Hengenä ylistetään, on itse Perkeleestä” (SO III, 8, 10).

Kolmanneksi Yksimielisyyden ohje kiinnittää huomiota schwenckfeldiläisten kirkko-oppiin, jonka taustal-

la on heidän opettamansa perfektionismi eli elämänvanhurskauden täydellisyys.

Yksimielisyyden ohje tuomitsee schwenckfeldiläisten opetuksen, jonka mukaan ”Pyhän Hengen todella uudestisyntyttämä kristitty kykenee jo tämän elämän aikana täydellisesti pitämään Jumalan lain” FC-ep. 12, 25). Perfektionismin seurauksena heidän mukaansa uskovien synnittömällä seurakunnalla tulisi olla synnittömiä paimenia. Schwenckfeldiläiset opettivatkin, että pastori, ”joka ei ole myös henkilökohtaisesti todella uudistunut, uudestisyntynyt, oikeamielinen ja hurskas, ei voi antaa muille hyödyllistä opetusta eikä ojentaa heille oikeaa, tosi sakramenttia” (FC-ep. 12, 27).

Tämä opetus on paluuta donatolaiseen harhaoppiin, joka tekee sakramentin pätevyyden riippuvaiseksi sen toimittajan hurskaudesta. Tällaisella opetuksella on monia seurauksia. Se muun muassa tuhoaa armonvälineiden objektiivisen pätevyyden ja heikentää pelastusvarmuutta sekä tuo sanaa ja sakramentteja kohtaan radikaalin subjektiivisuuden. Augsburgin tunnustuksen puolustus lausuu: ”Myöskään eivät sakramentit menettä vaikutustaan sen tähden, että arvottomat niitä hoitavat, koska he kirkon kutsun perusteella edustavat Kristuksen persoonaa. Omaa persoonaansa he eivät edusta, niin kuin Kristus todistaa: ‘Joka kuulee teitä, se kuulee minua’ [Luuk. 10:16]. Kun he saarnaavat Kristuksen sanaa ja toimittavat sakramentteja, he tekevät sen

Kristuksen puolesta ja hänen sijasaan. Näin opettaa meitä tuo mainittu Kristuksen sana, jotta emme loukkaantuisi virkaa hoitavien kelvottomuuteen” (Apol. VII ja VIII, 28).

V Uudet areolaiset ja antitrinitaarit

Yksimielisyyden ohjeen kirjoittamisen aikaan esiintyi vielä kaksi ryhmää, joiden opetus nostettiin esille ja hylättiin. Kyseessä ovat uusien areiolaisten ja antitrinitaarien harhat, jotka luettiin vain lyhyesti, sillä karkeina harhoina ne ovat niin ilmeiset. Jo Augsburgin tunnustuksen ensimmäisessä artikkelissa tuomitaan muun muassa areolaiset ja uudet samosatalaiset eli antitrinitaarit.

Yksimielisyyden ohjeessa uusien areiolaisten opetuksella tarkoitetaan sellaista opetusta, jonka mukaan Kristus ei ole ”olemukseltaan ja luonnoltaan tosi Jumala, samaa iankaikkista jumalallista olemusta kuin Isä Jumala, vaan ainoastaan jumalallisella majesteetilla varustettu olento Isän Jumalan alapuolella ja hänen ohellaan” (FC-SD 12, 36). Areolaisuudessa on kyse vanhasta Kristuksen jumaluuden kieltävästä harhasta, jota käsiteltiin kirkon piirissä laajasti jo 300-luvulla.

Koko Nikean uskontunnustus on suunnattu areolaisuutta vastaan, kun se tuo esille Kristuksen jumaluuden selittämällä, mitä tarkoitetaan, kun puhutaan Jeesuksesta Kristuksena, Jumalan ainoana Poikana: ”ennen aikojen alkua on Isästä syntynyt, Jumala Jumalasta, Valkeus Valkeudes-

ta, tosi Jumala tosi Jumalasta, syntynyt, ei luotu, joka on samaa olemusta kuin Isä ja jonka kautta kaikki on saanut syntynsä”. Kullakin näillä uskontunnustuksen lausumalla osoitetaan tyhjäksi areiolainen Kristuksen jumaluuden kieltävä harha. Yksimielisyyden ohjeen kirjoittamisajankohdasta esiintyneet uudet areolaiset irtaantuivat opetuksellaan vanhakirkollisesta kristologiasta kieltämällä Kristuksen jumalinhimillisen persoonan. Samalla heille tuli mahdolliseksi asettaa uskon kohteeksi jumalinhimillistä Kristusta ja turvautua hänen lunastustyöhönsä. Käytännössä uudet areolaiset siis kumosivat opin vanhurskautuksesta ja sen mukana koko kristinuskon.

Vastaavasti yhtä karkea on antitrinitaarien harha. Nimensä mukaisesti antitrinitaarit eivät hyväksy oppia Jumalan Kolmiykkseydestä, vaan he ”hylkäävät ja torjuvat vanhat, luotettavat Nikaian ja Athanasiuksen uskontunnustukset sekä sanamuodon että sisällyksen osalta. He opettavat, ettei Isän, Pojan ja Pyhän Hengen olemus ole yksi ainoa iankaikkinen ja jumalallinen olemus” (FC-SD 12, 37). Antitrinitaarien mukaan kullakin persoonalla on oma erillinen ja muiden jumaluuden persoonien olemuksesta erottuva olemuksensa. Opetus persoonien olemuksien suhteista oli antitrinitaareilla jakaantunut. Toisten mukaan kunkin persoonan olemus on voimaaltaan, viisaudeltaan, majesteetiltaan ja kirkkaudeltaan keskenään samanvertaisia. Toiset taas opettivat, että vaikka kullakin persoonalla on oma ole-

muksensa, persoonat eivät ole ole-mukseltaan ja ominaisuuksiltaan yh-denvertaisia vaan yksin Isä on oikea, tosi Jumala (FC-SD 12, 37-38).

Sekä uusien areiolaisten että antitrinitaarien opetus nousee halusta selittää järjellä uskon salaisuuksia, jotka tulisi alistaa Jumalan sanalle. Molempia harhoja yhdistää järjen ja inhimillisen ajattelun eli filosofian nostaminen uskon sisällön määrittelijäksi Raamatun sijaan. Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa kuvataan rationalistista asennetta kristinuskoon: ”Monet jopa julkisesti pilkkaavat kaikkia uskonasioita tai jos jotain hyväksyvätkin, hyväksyvät sen, mikä käy yksiin ihmisjärjen kanssa. Kaikkea muuta he pitävät satuina, runoilijoiden kirjoittamiin näytelmiin verrattavana” (Apol. VII ja VIII, 27). Niinpä rationalistisen ajattelun lopputuloksena voi olla inhimillisesti loogisia rakennelmia, mutta ihmisen järjelle rakennettuina ja Jumalan sanan todistuksen hylkäävinä ne eivät ole muuta kuin petosta. Uusien areiolaisten ja antitrinitaarien opetus sai tukea Italian humanistien parissa, mutta ei saanut jalansijaa sen paremmin Rooman kirkon, luterilaisten kuin reformoitujenkaan parissa. Sen sijaan Puolassa antitrinitaarit olivat merkittävä ryhmä ja sieltä vaikutteet levisivät myöhempinä vuosisatoina ympäri maailmaa.

Uusien areiolaisten ja antitrinitaarien opetuksessa on kyse vanhan kirkon uskontunnustusten sisällön avoimesta kieltämisestä. Molemmat ryhmät voi heidän opetuksensa perusteella

sisällyttää Augsburgin tunnustuksen puolustuksen sanoihin, jonka mukaan ensimmäisen uskonkohdan kieltävät ”ovat Kristuksen kirkon ulkopuolella. He ovat epäjumalanpalvelijoita ja häpäisevät Jumalaa” (Apol. I).

VI Yhteenvetoa artiklasta

Yksimielisyyden ohjeen 12. artikla varoittaa niistä seurauksista, joita tapahtuu, kun Raamattu hylätään ainoana opin ja elämän lähteenä ja ohjeena. Kasteenuusijoiden, schwenckfeldilaisten, uusien areiolaisten ja antitrinitaarien opetuksessa tämä Raamatun hylkääminen näkyy selvästi.

Jumalan sanan vääristely tai hylkääminen johtaa joka suhteessa väärään opetukseen. Usein se vääristää jopa evankeliumin. Yksimielisyyden ohjeen 12. artikla kutsuu eri ryhmien parissa ollutta väärää opetusta harhaopiksi eikä esimerkiksi opin tulkinaksi tai jonkin ryhmän näkemykseksi.

Väärä opetus vie aina harhaan, eikä se koskaan ole harmitonta tai vaaratonta. Sen vuoksi artiklassa varoitetaan harhaopeista ja ne hylätään sie-lulle vahingollisina.

Artiklasta näkyy, että uskonpuhdistuksen aikana esiintyneet joukkioiden ja lahkojen harhaopit olivat usein vanhojen harhojen kierrätystä. Monet harhat olivat esiintyneet jo vanhan kirkon aikana ja hylätty silloin. Eri-tyisesti tämä näkyi kristologian alueella. Kaikki artiklassa kuvaillut ryhmät irtaantuivat vanhakirkollisesta kristologiasta ja opettivat jo vanhan

kirkon aikana tunnettuja ja hylättyjä harhaoppeja. Artiklassa kuvatut eri ryhmien harhaopit tekivät kukin tyhjäksi koko kristillisen uskon. Yhteistä eri ryhmien opetukselle oli myös se, että ne eivät pitäneet Raamattua opin lähteenä, vaan nostivat sen rinnalle tai yli jotakin muuta. Kasteenuusijoilla ja schwenckfeldiläisillä Raamatun omaa ilmoitusta tärkeämpää oli ihmisen oma sisäinen kokemus tai tunne, uusilla areiolaisilla ja antitrinitaareilla järki tai filosofia. Kun jo opin lähteen perusteissa on menty harhaan, ei voi odottaa, että muisakaan opinkohdissa olisi paremmin.

Uskonpuhdistustuksen asenne Raamattuun opin lähteenä on aina ollut selvä: *sola Scriptura*.

Tunnustuskirjoissa toistuvasti muistutetaan, että ”Raamattu yksin on ainoa tosi ohje, jonka mukaan kaikki opettajat ja opit on koeteltava ja ar-

vioitava” (FC-SD, summa, 3) sekä ”Jumalan sana on kaiken opin ohje ja sääntö ja on sellaisena säilytettävä” (FC-SD, summa, 9). Luther sanookin: ”Vain Jumalan sana kelpaa uskonkohdan perustaksi, ei mikään muu, ei edes enkeli” (SO, II, ii, 15). *Sola Scriptura* tarkoittaa, että luterilaiset perustavat teologiansa yksin Raamattuun, ei mihinkään muuhun, kuten traditioon, filosofiaan, järjen päätelmiin, tunteisiin, kokemuksiin tai näkyihin.

Kirkon oppi ja julistus on ammentava selvästä Jumalan sanasta ja sillä perusteltava. Vain Raamattu ja kaikki siihen perustettu kestää, sillä Jumalan sana ei koskaan katoa (Matt. 24:35; Jes. 40:8). Sen vuoksi on oikein sanoa *Scriptura sacra locuta, res desica est* (Raamattu on puhunut, asia on ratkaistu).

**Tätä Concordialehteä on lähetetty
näytenumerona useille asiakkaille ja ystäville.
Olemme kiitollisia kaikista uusista tilauksista
lehdellemme!**

yst terv. Toimitus

www.gen.fi Heprean-, aramean- ja kreikankurssit!

Tutustu! www.luterilainen.net

MEILLÄ ON LUNASTUS

Mika Rantanen, TM, Pori

Kun joku on kidnappattu, hänestä pitää maksaa lunnaat, jotta hän pääsee vapaaksi. Myös orjista piti maksaa antiikin Roomassa tietty hinta, että he pääsisivät vapaiksi. Israelissa Mooseksen laissa oli säädetty joka 50. vuoden olevan riemuvuosi, jolloin orjat vapautettiin. (3. Moos. 25:10)

”Sillä näin sanoo Herra: ilmaiseksi teidät myytiin, rahatta teidät lunastetaan.” (Jes. 52:3) Paavali kirjoittaa: **”Minä olen lihallinen, myyty synnin alaisuuteen.”** (Room. 7:14) Perkele oli saanut meidät saaliikseen kantaisämme Aadammin ja kantaäitimme Eevan paratiisin lankeemuksesta alkaen. Näin huono on tilanteemme luonnostaan. **”Olimme luonnostamme vihan lapsia.”** (Ef. 2:3) Jesaja puhuu meidän omasta vanhurskaudesta ja omasta pyhydestä: **”Kaikki me olimme kuin saastaiset, ja niin kuin taherattu vaate oli kaikki meidän vanhurskautemme. Ja kaikki me olemme lakastuneet kuin lehdet, ja pahat tekomme heittelevät meitä niin kuin tuuli.”** (Jes. 64:6)

On sanottu, että aikojen alussa Isä Jumala ja Jeesus neuvottelivat keskenään. Isä: Minä luon ihmiset. Poika: Minä lunastan eli vapautan ihmiset. Evankelisuudessa on ollut kautta aikojen hyviä iskulauseita kuten: ”Lunastettu ja lunastettuna autuas.” Autuas tarkoittaa tässä pelastunutta. ”Jeesuksen veri vei velat.” ”Isän

taskuun, Pojan laskuun.” Jeesus tosiaankin meidän kaikkien sijaisena kärsi Golgatalla meidän syntiemme rangaistuksen. ”Ei ainoaltakaan saisi peittyä, miks Karitsa on kuollut ristillä.” **”Rangaistus oli hänen päälänsä, että meillä rauha olisi.”** (Jes. 53:5)

Varsinkin apostoli Paavali kirjoittaa ihanasti lunastuksesta, joka on tapahtunut kaikkien puolesta ja koskee kaikkia. (Ks. Room. 3:24, Ef. 1:7, Kol. 1:14, 1. Tim. 2:6). Lunastus merkitsee ja tarkoittaa syntien anteeksisaamista. Myös maailman Vapahtaja Jeesus sanoo antaneensa henkensä lunnaiksi kaikkien edestä. (Ks. Matt. 20:28, Mark. 10:45, Kirkkoraamattu 1992). *”Jeesuksen kuolo ja kasteeni kallis, niissä mä kurja oon taivaaseen valmis.”*

Jos olet joutunut kasteesi jälkeen tuhlaajalapsen tiellä, niin palaa äkkiä takaisin Isän luokse. (Ks. Luuk. 15: 11-30). Kasteen liitto on pysynyt voimassa koko ajan tuhlaajalapsellakin. Jeesus sanoo: **”Tulkaa minun tyköni, kaikki työtätekeväiset ja raskautetut** (Kirkkoraamattu 1992: kaikki te työn ja kuormien uuvuttamat), **niin minä annan teille levon.”** (Matt. 11:28). Näillä samoilla sanoilla meidät myös kutsutaan ehtoolliselle, joka on anteeksiantamuksen ateria. Martti Luther sanoo vielä ehtoollisesta: sillä missä on syntien anteeksianto, siinä on myös elämä ja autuus.

ISRAEL JA JUUTALAISTEN PALUU MEIDÄN AJASSAMME

Seth Erlandsson, Ruotsi

Kuinka raamatulliset profetiat asias-ta pitäisi tulkita? Mikä on oikea täyt-tymys? On suuri ero inhimillisten spekulatioiden ja sen välillä mitä Raamattu todella opettaa Israelista. Tässä kirjoituksessa painotetaan eri-tyisesti sitä, kuinka tärkeää on oppia tuntemaan profeettojen kielenkäyttö.

On koskettavaa vierailla maassa, jos-sa lupauksen Vapahtaja on kulkenut ja täyttänyt lunastuksemme. Voim-me suuresti ihailla juutalaisia ja tä-män päivän israelilaisia ja eri tavoin pyrkiä auttamaan tätä pahoin run-

neltua kansaa saamaan turvapaikan maan päällä. Mutta pitäkäämme ai-na kiinni Jeesuksesta, hänen ja apos-tolien opetuksesta Jumalan valtakun-nasta. Jumalan tosi Israel *ei ole ul-konainen valtio tiettyä etnistä kan-sanryhmää varten*, maan päällä ole-va maantieteellinen alue, joka ”hajo-aa kuin vaate” (Jes. 51:6). ”Eikä si-tä enää ole” (2 Piet. 3:10). *Messiaan rauhanvaltakunta on iankaikkinen*, taivaan kaikkia uskovia varten, jotka tulevat ”idästä ja lännestä” ja ”ateri-oivat Aabrahamin ja Iisakin ja Jaako-bin kanssa taivasten valtakunnas-sa” (Matt. 8:11). Missä maan pääl-lä he asuvatkin, he ovat uskon kaut-ta Messiaaseen ja hänen pelastuste-koonsa ”käyneet Siionin vuoren ty-kö ja elävän Jumalan kaupungin, tai-vaallisen Jerusalemin tykö, ja kym-menien tuhansien enkelien tykö, esi-koisten (perintöön oikeutettujen) juh-lajoukon ja seurakunnan tykö, *joiden nimet ovat kirjoitettuina taivaassa*” (Hepr. 12:22–23). s. 30–31

SETH ERLANDSSON

Israel ja juutalaisten paluu meidän ajassamme

Julkaisija: Suomen Luterilainen Tun-nustuskirkko (SLT) 2024

Alkuperäisteos: Stiftelsen Biblicum 2023

Kirjoittaja: Seth Erlandsson

Suomennos: Jukka Söderström

Kirjasta voi tilata Luther-Divarista, puh. 0440 772233

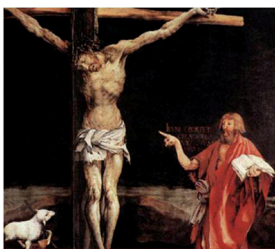
Kirjasen (31 s.) hinta 6€ + toim. 3€

JOHN W. KLEINIG
IHMEELLISESTI TEHTY
Raamatun opetus ruumiillisuudesta

JUUSO MAKINEN
AUTUAS TOIVO
Raamatun opetus lopunajoista

JUUSO MAKINEN
**KRISTUKSESSA VALITUT
PELASTUKSEEN**
Pelastusvarmuus ja ennaltamääräminen

PETRI HILTUNEN
PIMEYDEN VOIMAT
Raamatun opetus
pahojen valtojen kohtaamisesta

Lähetysshiippakunnan julkaisemia uusia kirjoja!

- **Kleinig, J. W.:** Ihmeellisesti tehty. Raamatun opetus ruumiillisuudesta. 20€.
- **Mäkinen, Juuso:** Autuas toivo. Raamatun opetus lopunajoista. 20€.
- **Mäkinen, Juuso:** Kristuksessa valitut pelastukseen. Pelastusvarmuus ja ennaltamääräminen. 20€.
- **Hiltunen, Petri:** Pimeyden voimat. Raamatun opetus pahojen valtojen kohtaamisesta. 20€.

Toim. 3-6€ /lähetys

Tilaukset myös Luther-divarista!

0440772233, lutherdivari@gmail.com

PYHÄ HENKI KIRKASTAA JEESUKSEN

”Minä olin päättänyt olla teidän tykönänne tuntematta mitään muuta, paitsi Jeesuksen Kristuksen, ja hänet ristiinnaulittuna.”

1. Kor. 2:2

Toisin sanoen: Minä elän armossa, sen tähden koko elämäni palvelee sinua, Herra, ei itseäni, sillä minä en etsi itseäni, vaan sinua ja sitä, mikä sinun on. Näin eivät voi tehdä sellaiset, jotka elävät omasta vanhurskaudesta, palvelevat itseään ja kaikessa etsivät omaansa.

Mutta jos joku kysyy minulta: ”Mutta etkö sinä siis pyhää Raamattua selittäessäsi voi puhua mistään muusta kuin Jumalan vanhurskaudesta ja armosta tai ihmisvanhurskauden, viisauden ja kyvyn riittämättömyydestä?”, niin minä vastaan: Jokainen ottakoon vaarin itsestään: minä omasta puolestani kuitenkin tunnustan: niin usein kuin minä Raamatusta olen löytänyt vähemmän kuin Kristuksen, ei sieluni ole tullut tyydytetyksi, niin usein taas kun olen löytänyt sieltä enemmän kuin Kristuksen, en koskaan ole ollut köyhempi.

Minusta siis näyttää aivan varmalta, että Jumala, Pyhä Henki, ei tiedä eikä tahdokaan tietää mistään muusta kuin Jeesuksesta Kristuksesta eikä hänestäkään muunlaisena kuin ristiinnaulittuna. Samoin Herra sanoo Pyhästä Hengestä: ”Hän on minut kirkastava, sillä hän ottaa **minun omastani** ja julistaa teille.”

Martti Luther, Manna Jumalan lapsille, s. 165. Pieksämäki 1981. SLEY-Kirjat Oy.

**”Sillä me emme voi
mitään totuutta
vastaan, vaan
totuuden puolesta.”
2. Kor. 13:8**

Tilaa Concordia!

JOKA RAKASTAA KRISTUSTA, RAKASTAA MYÖS HÄNEN SANAANSA

Siihen mitä Kristus sanoo, kuuluu taas ennen kaikkia myös kaikkien niiden välttäminen, jotka opettavat jotakin muuta kuin Kristuksen sanaa. Rakkauteen veljiä kohtaan taas kuuluu ennen kaikkea se käytäntö, ettemme liity heidän kanssaan menemään harhaan ja tekemään syntiä, vaan yritämme saada heidät luopumaan harhastaan ja synnistään. Raamattu opettaa vielä nimenomaan, että Jumala sallii harhaoppien ilmaantua sitä varten, että kristityt välttäisivät heitä, eikä sitä varten, että kristityt liittyisivät heihin (1. Kor. 11:19). [...] Jos kaikki kristityt olisivat mukautuneet noudattamaan Jumalan järjestystä ja karttaneet ”toisin opettavia”, ei olisi syntynyt paavia eikä lahkoja, sillä kauppa loppuu, jos ostajat puuttuvat.

Franz Pieper, Kristillinen dogmatiikka, s.563. SLEY 1961.

CONCORDIA-toimituskunta

Päätoimittaja:

Hannu Lehtonen, Kotikuja 2, 63800 Soini, **044-3355105**, hannu.lehtonen@concordia.fi

Toimittajat:

Halvar Sandell, Ounasvaarantie 7 D, 00970 Helsinki, **044-5736700**, halvar.sandell@gmail.com

Petri Kivenheimo, Venuksentie 6 V 216, 01480 Vantaa, **044-5515443**, petri.kivenheimo@gmail.com

Miikkael Halonen, Haapaperhosentie 29 C, 00410 Hki. **044-0862118**, miikkael.halonen@gmail.com

Toimitussihteeri:

Hannu Halonen, Fabianinkatu 13 A 1, 00130 Helsinki, **0440-772233**, hannu.halonen@concordia.fi

Media-assistentti:

Marko Oikarinen, Halssilanrinne 11 A as 11, 40400 Jyväskylä, **045-8693344**, oikarinenmarko@gmail.com

Concordia ry:n puheenjohtaja:

Ville Melanen, Kyröläinkatu 8 B 57, 15210 Lahti, **044-2931406**, villemelanen@hotmail.com

Avustajat ja neuvottelukunta: Reijo Arkkila, *Hämeenlinna*, Tord Carlström, *Porvoo*, Petri Hiltunen, *Kouvola*, Jukka ja Juha Huotari, *Kirkkonummi*, Ahti Iivonen, *Kankaanpää*, Markus Kirla, *Turku*, Lasse Lappalainen, *Helsinki*, Sakari Meinilä, *Italia*, Jouni Mensalo, *Loimaa*, Juha Muukkonen, *Tornio*, Juuso Mäkinen, *Järvenpää*, Kalle Pajala, *Helsinki*, Roger Pettersson, *Ähtävä*, Timo Salmela, *Kuopio*, Ken Takaki, *Helsinki*, Tero Tulkki, *Helsinki*, Isto Vuorio, *Vantaa*, Esa Yli-Vainio, *Seinäjoki*

Yhdyshenkilöt ja asiamiehet: Magnus Dahlbacka, *Kruunupyö*, Petri Hanhiniemi, *Ruukki*, Juha Heinilä, *Vantaa*, Esko Herronen, *Kälviä*, Jukka Jäntti, *Pori*, Kari Kemppainen, *Karsula*, Samuel Kettunen, *Loppi*, Timo Kitunen, *Helsinki*, Arto Rannila, *Kristinankaupunki*, Mika Rantanen, *Pori*, Vesa Savolainen, *Kempele*, Jukka Teininen, *Forssa*

CONCORDIA on kuusi kertaa vuodessa ilmestyvä teologis-kirkollinen julkaisu, joista kaksi ovat uutuuskirjoja. Lehteä ja kirjoja julkaisee Concordia ry ja kustantaa Luther-Kirjat Oy. Yksin Raamattu ja siitä johdettu puhdas luterilainen oppi, sekä uskonpuhdistus ovat CONCORDIA-lehden lähtökohta ja ohjelma. CONCORDIA-lehti haluaa tukea luterilaista tunnustuksellisuutta seurakunnissamme.

Tilaukset toimitussihteeriltä tai tilisiirtolomakkeella. Vuonna 2025 kestotilauksinta 32 €, vuositilaus 33 €, sekä sähköpostin liitteenä neljä lehteä 22 € vuosi. ”Kannatustilaus” 42 € sis. lehtitilauksen myös sähköpostin liitteenä. Lehti- ja kirjatilaukset Luther-Kirjat Oy:n tilille: **F193 5512 0020 0098 82**. Concordia ry:n kannatustili: **F159 5512 0020 0089 42**

TOIMITUKSEN OSOITE: Fabianinkatu 13, 00130 Helsinki

”Herran sana pysyy iankaikkisesti” 1. Piet. 1:25 ISSN 1237-3028

www.concordia.fi

Irtonumero 4 euroa